

philatelistengroep

'Het Baltische Gebied'

FILATELISTENGROEP

“HET BALTISCHE GEBIED”

Adressen en andere gegevens:

Eerste voorzitter:

R.W. van Wijnen,
Groenendaal 31B,
3011 SL Rotterdam.
tel. 010 - 4140859

Tweede voorzitter, tevens eindredacteur:

S. Reurich,
Bremstraat 80,
6813 EN Arnhem,
tel. 085 - 512498

Secretaris, tevens penningmeester:

A.C. de Bruin,
Ten Passeweg 10A,
8084 AN 't Harde,
tel. 05255 - 3124

Lidmaatschap:

f 20,— per jaar.

Als bijdrage voor de te maken kosten wordt van ieder lid bij toetreding f 10,— gevraagd naast het lidmaatschapsgeld. Voor leden buiten de Benelux bedraagt het lidmaatschap f 30,— per jaar. Dit in verband met de hoge portokosten.

Losse nummers: Losse nummers van het blad (voorzover nog voorradig) zijn bij het secretariaat verkrijgbaar voor f 7,50 per stuk, verhoogd met de portokosten. Kopieën van oudere exemplaren, voorzover voorradig, zijn verkrijgbaar à f 5,— per stuk, eveneens verhoogd met de portokosten.

Betalingen op: Postgiro 324 32 51 t.n.v. Filatelistengroep ‘Het Baltische gebied’ te 't Harde.

Volgende bijeenkomst: zaterdag 17 oktober 1992 in De Gentel, Genteldijk 34 te Geldermalsen. Aanvang: half elf 's ochtends.

Is uw adressering correct?

Zo nee, meld dit dan aan het secretariaat.

Wij willen graag voor een correcte verzending zorgdragen!

Het Baltische Gebied,

Nr. 20, juli 1992

In dit blad zijn de volgende artikelen opgenomen:

<i>onderwerp:</i>	<i>auteur/bron:</i>
Ledennieuws	3
Advertenties	4
Beste mensen	R. van Wijnen / 6
Kort verslag van de bijeenkomst van 2 mei jl.	A. de Bruin / 7
De postzegels van Letland, I	J. Poulie / 9
Letland: nieuwe ontwikkelingen	R. van Wijnen / 17
De poststempels van Vilnius 1989-1991	Gerhard Hahne / 35
'Tentoonstelling van postzegels'	R. van Wijnen / 42
Deense vrijwilligers in Estland en Letland, 1918-1920	P. Rønberg/R. van Wijnen / 50
Een mooie ... Uit de trein, 1929	R. van Wijnen / 55
Ontvangen, gelezen en te lezen	57

Ledennieuws

Contributie 1992

De oproep van uw penningmeester is ons vorige blad heeft zijn doel niet gemist! De overgrote meerderheid van de leden heeft zijn contributie over het jaar 1992 tijdig betaald. Voor de enkele uitzondering wil ik nogmaals verzoeken tijdig te betalen; aangezien dit ook buitenlandse leden betreft, herhalen we onze oproep ook in het Duits en het Engels.

Inmiddels is onze financiële situatie aanmerkelijk rooskleuriger geworden: de subsidie van de Bond van Nederlandse Filatelisten-Verenigingen is inmiddels ontvangen!

Nieuwe leden:

- per 1 januari 1992:
de heer F.F. de Jong te Zutphen
 - per 1 februari 1992:
de heer J.P. van Kersen te Soest
 - per 15 februari 1992:
de heer M.L. de Bruijn te Den Haag
 - per 15 mei 1992:
de heer J. Forsblom, Pellavarinne 2 C 23, S 02400 Kirkkonummi, FINLAND
-

Erratum

Abusievelijk is er in ons vorige nummer een fout geslopen in de naam van één van onze nieuwe leden. De heer G.H. van Duurem moet zijn G.H. van Duuren.

Kascontrole

De heren Gerrit Vogel en Cor Dekkers hebben toegezegd gezamenlijk een kascontrole uit te voeren bij uw penningmeester. Hierover zullen nog separaat afspraken worden gemaakt. U hoort t.z.t de afloop.

Subscription 1992

If you have not paid your membership fee yet, you can still do so by sending 30 Dutch guilders (or a corresponding amount in German Mark, American \$, English £ etc. (or 20 Dutch guilders if you are living in Belgium, Luxemburg or the Netherlands) to our secretary/treasurer. Please do not use cheques or giro transfers, for the costs of cashing them, e.g. the transfer costs, will take away a great part of your payment!

Advertenties en overige mededelingen

In Letland is opgericht de 'Kauguru Philatelic Exchange Club'. De club stelt zich ten doel verzamelaars van postfris en gestempeld materiaal met elkaar in contact te brengen. Het adres is: Kauguru Philatelic Exchange Club, p/a Artur Antoniškis, Skolas 55-15, Jūrmala 16, 229070 Letland.

Vytis Ramanauskas, P.O. Box 2539, 2015 Vilnius, Litouwen, zoekt een ruil-contact in Nederland. Hij kan leveren: nieuwtjes van Litouwen (ook FDC's, maximumkaarten e.d.) en van de GOS-staten. Hij verzamelt: postfris Nederland.

Van de heer Boot ontvingen wij tijdens onze laatste bijeenkomst te Geldermalsen de volgende mededeling over een in Duitsland uit te geven, of uitgegeven boekwerk. Het boek is bij de redactie niet bekend, maar de omschrijving doet sympathiek aan. Beide schrijvers zijn bekend uit de Poolse, respectievelijk de moderne Baltische filatelie.

Erleben Sie aktuelle Postgeschichte und Philatelie!

Europa im Aufbruch. Polen • Die baltischen Staaten

von Prof. Dr. Frank Golczewski, dem bekannten DBZ-Autor, und Stefan Petriuk, BPP.

Beide namhaften Autoren beschreiben die moderne Entwicklung der baltischen Staaten und Polens der letzten Jahre bis 1992. Sie stellen Philatelie und Postgeschichte in den Rahmen der gesellschaftspolitischen Entwicklung, beschreiben die modernen Kostbarkeiten der Philatelie und berichten über Hintergründe und Fakten. Gerade zu der wenig bekannten Entwicklung Litauens, Estlands und Lettlands werden alle relevanten Fakten präsentiert. Typisierungen und Besonderheiten, Marken, Stempel, Ganzsachen, aber auch Notmaßnahmen sind reichlich illustriert und gelistet. Selbst dem Spezialesammler wird noch Neues geboten!

DIN A5, 114 S., zahlr., teils großformatige Abb., Farbtitel, nur 28,— DM zzgl. 3,— DM Portokosten. Buch-Bestellung bitte nur an:

Phil*Creativ Verlag, Postfach 10 A, W-4056 Schwalmtal, Tel. 0 21 63/30 777 • Fax 30 003

F. Golczewski
S. Petriuk

**EUROPA IM
AUFBRUCH**

Polen • Die baltischen Staaten

nur 28,— DM

Aangeboden:

Ongebruikte enveloppen uit de Sovjetperiode met Litouwse motieven.
Brieven van Litouwen naar Nederland (jaren 1989-1991). Dit zijn normale, aangetekende en per luchtpost verzuurde brieven, meestal verzonden vanuit Klaipėda.

Te verkrijgen bij: Nico Bader, Rietgorsstraat 33, 1431 VT AALSMEER.

Aangeboden:

Het boek *Die Postämter und Poststempel von Lettland, 1918 bis 1945*.

Geschreven door N. Jakimovs.

Prijs: f 55,-. Bestellingen via Ruud van Wijnen, tel. 010-4140859.

Herhalingsadvertentie:

Enige tijd geleden verschenen: *Postal and monetary history of Latvia* van de hand van N. Jakimovs en V. Marcilger.

Geschreven in het Engels en voorzien van vele illustraties. Aan de orde komen o.a.: post- en fiscale zegels, posttarieven, firmaperforaties, luchtpost, briefkaarten, portvrije post, censuur, postale stempels, enz. ... Inmiddels ruim 60 boeken verkocht; de eerste oplage is bijna op. Het boek, op A4-formaat met ca. 400 pagina's, wordt in Rotterdam vervaardigd en door Ruud van Wijnen gedistribueerd.

De prijs bedraagt DM 60,- of f 70,- (inclusief verzending). Afgehaald in Rotterdam of Geldermalsen: f 60,-. Te leveren in twee uitvoeringen: gelijmd in linnen band of los met 23-gaats perforatie.

Bestellingen bij Ruud van Wijnen, Groenendaal 31B, 3011 SL Rotterdam, tel. 010-4140859. Betalingen vooraf (f 70,-) op postgiro 2052090, t.n.v. R.W. van Wijnen te Rotterdam, o.v.v. 'Latvia 1918-1945' en 'gelijmd' of 'ringband'.

Mitgliedsbeitrag 1992

Wenn Sie Ihren Mitgliedsbeitrag für 1992 noch nicht bezahlt haben, können Sie 30 holländischen Gulden (oder einen entsprechenden Betrag in Deutsche Währung, amerikanischen \$ usw; beziehungsweise wenn Sie in Belgien, Luxemburg oder den Niederlanden wohnen 20 holländischen Gulden) schicken zu unserem Sekretär/Kassenführer. Brauchen Sie bitte keine (Post)schecks oder Postüberweisungen, denn die Inkasso- und Transferkosten sind hoch in den Niederlanden!!

Beste mensen, ...

In dit twintigste nummer van ons blad verschijnt Letland tweemaal aan de start. Geen valse start, integendeel!!

We beginnen 'op veler verzoek' met het herdrukken van de Letland-artikelen, die Jan Poulie al vóór de oorlog publiceerde in het *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie*. De laatste jaren is veel filatelistische kennis over Letland in diverse publikaties ter beschikking gekomen, maar vóór deze publikaties vormden de artikelen van Poulie voor mij de ruggegraat van een zelf samengesteld handboek. En als je de inhoud van zijn artikelen vergelijkt met die van latere publikaties, dan wordt duidelijk hoeveel hij toen al te vertellen had. Dat deed hij ook op tentoonstellingen (niet alleen met Letland overigens). Op de 'Tentoonstelling van Postzegels van Estland, Letland en Litauen' van 1938 komen we zijn inzendingen diverse malen tegen.

Letlands tweede start vindt u in een bijdrage over de huidige filatelistische ontwikkelingen. De oplettende lezer zal zeker parallellen ontdekken en rozegeur van maneschijn kunnen onderscheiden.

Uw voorzitter was niet aanwezig op de afgelopen bijeenkomst, maar had daarvoor de enige gepaste reden. Hij verbleef in Letland. Het was niet alleen een belevenis om oude en nieuwe vrienden (weer) te ontmoeten. Met open ogen en oren krijg je een indrukwekkend beeld van een land in ontwikkeling, met alle maatschappelijke, politieke en economische problemen die dat met zich brengt. Als u nu nog geen vakantiebestemming heeft en u kunt uw huisgenoten zo ver krijgen ...

In dit blad helaas nog geen artikel over het nieuwe Estland. Het krijgen van goede contacten ter plekke kost meer tijd dan we gedacht hadden.

Toch wel iets over Estland. Per Rønberg schreef over Deense vrijwilligers (al belandden die tenslotte in Letland). Aan de vergroting van uw leesplezier droeg ook Gerhard Hahne bij. Hij schreef over zijn verzamelliefde Vilnius.

Het lijkt me weer een mooi blad, voor onderin de koffer of gewoon thuis. In ieder geval wens ik iedereen een plezierige vakantieperiode.

Ruud van Wijnen

Kort verslag van de op 2 mei jl. gehouden bijeenkomst te Geldermalsen

U zult zich wellicht afvragen: waarom een *kort* verslag? Welnu, het antwoord is erg simpel: omdat ik, uw secretaris, het moet doen met een summier aantal aantekeningen, die ik tijdens de vergadering heb gemaakt. Aangezien het optreden als voorzitter kennelijk niet mijn dagelijks werk is (???) heb ik nagelaten iemand anders te verzoeken de notulen op te maken. Vandaar ...

Wat was het geval: de voorzitter was afwezig (met een zeer geldig excuus: hij was op *dienstreis* naar Riga!), de tweede voorzitter was door omstandigheden verlaat. Hij kwam overigens kort na begin van de vergadering binnen, maar omdat het niet zeker was dat hij zou komen, heb ik om circa 10.40 uur de vergadering maar geopend.

Aanwezig waren 35 leden, waarvan 2 'familie'leden. Bij de opening wordt een aantal verhinderingen gememoreerd; overigens een goed gebruik, zodat we inzicht krijgen in de 'meelevende' leden.

Er is een catalogus (in het Frans) over modern Litouwen te koop. Kosten f 8,-. Nader: deze catalogus is inmiddels uitverkocht!

Het evenement FILALOG wordt aangekondigd. Filalog beoogt te zijn een educatieve tentoonstelling, te houden in de Aula van de TU Delft, en wel op 15, 16 en 17 oktober 1993. Het geheel staat onder auspiciën van de Nederlandse Bond van Filatelisten Verenigingen (waar wij dus ook lid van zijn) en heeft tot (algemeen) doel de promotie van de bij het 'Landelijk Overleg Gespecialiseerde verenigingen' (LOG) aangesloten verenigingen (wij dus ook). In het bestuur is op dit moment nog steeds een discussie gaande over: willen wij dit nu wel, en zo ja: hoe moet daar gestalte aan worden gegeven binnen het kader van deze tentoonstelling! Overigens krijgen we als vereniging HBG gratis een tiental kaders, die we overigens ook zelf moeten vullen. Het huren van een promotiestand kost f 75,-. U hoort hierover in de toekomst meer.

Tijdens de vergadering wordt kort iets gezegd over EUROPHILEX te Tilburg. Zoals afgesproken zal HBG daar op 3 mei een promotiestand inrichten. Er wordt afgesproken dat Cor Dekkers en Gerrit Vogel daar naar toe zullen gaan; André de Bruin zal de plaats van de heer Wijnkamp innemen, aangezien die door ziekte van zijn echtgenote is verhinderd.

(Nader: we hebben ons best vermaakt en heel wat geïnteresseerde bezoekers getroffen, waaronder een paar leden die we op de halfjaarlijkse bijeenkomsten in Geldermalsen nog niet vaak hebben gezien! Wat mij persoonlijk betreft, is zoiets wel voor herhaling vatbaar; u had ons eens moeten zien: een stelletje standwerkers die het produkt HBG verkopen!)

Er blijkt in De Gentel, de lokatie waar wij nu reeds tien jaar halfjaarlijks bijeenkomen, een nieuwe eigenaar te zijn. Daar hoeft niets mee mis te zijn, maar hij hanteert iets andere prijzen.

Zo moeten wij betalen voor de zaalhuur (wat we tot nu toe niet deden, maar mij lijkt dat niet abnormaal) en ook het projectiescherm dat werd gebruikt, kostte ons een huurprijs. Aangezien wij deze Geldermalsen-kosten volgens goed gebruik steeds omsloegen over de aanwezigen, komt e.e.a. niet ten nadele van de verenigingskas, zodat ik als penningmeester hiertegen geen bezwaar kan hebben. Blijken er andere bezwaren te zijn, dan hoort het bestuur het wel.

Kort wordt ingegaan op een tweetal periodieken die heden ten dage in het Baltisch gebied verschijnen. Beide kranten zijn in het Engels geschreven:

— *The Baltic Independent.*

Dit blad, waarop ik zelf geabonneerd ben, verschijnt tweemaal per maand en behandelt de actualiteit in alle drie de Baltische staten. Kosten op jaarbasis DM 73,—, te betalen per cheque aan *The Baltic Independent*, Subscription Dept., P.O. Box 100, Pärnu mnt 67a, EE0090 Tallinn, Estland, onder vermelding van uw naam, adres en land.

— *The Baltic Observer.*

Dit blad is mij persoonlijk niet bekend, maar zal ongetwijfeld ook aan de bovenstaande algemene omschrijving voldoen. Ook geschreven in de Engelse taal. Bijzonderheden te verkrijgen via ons lid Ronald Reuderink te Franeker.

Nadat de volgende bijeenkomst is vastgesteld op 17 oktober 1992, worden tafels en stoelen zodanig herschikt dat Ivo Steyn de gelegenheid krijgt zijn voordracht te houden. Hij doet dat aan de hand van een diaserie, waardoor de aanwezigen in korte tijd een helder beeld krijgen over de moderne filatelie in en van Litouwen. Opzet en materiaal getuigen van kennis van en betrokkenheid met deze materie.

Opvallend is de parallel die veelal ook hier te trekken is tussen de situatie kort na de Eerste Wereldoorlog, laten we maar zeggen bij de eerste onafhankelijkheid, en de actuele situatie. Zaken als bont- en overfrankeringen, maar ook de private tandingen (wellicht 'postmeestertandingen'?) komen ook nu weer voor. Ja, zelfs het spook der vervalsingen waart ook nu rond!!

Dezelfde lezing is door Ivo in Tilburg tijdens de EUROPHILEX (waarom wordt dat eigenlijk met PH geschreven? Het lijkt onze philatelistengroep wel!) gehouden, waarvoor hij in een competitie de derde plaats kreeg; bedankt en gefeliciteerd!

André de Bruin

DE POSTZEGELS VAN LETLAND

DEEL 1

JAN POULIE

I. Letland nr. 1.

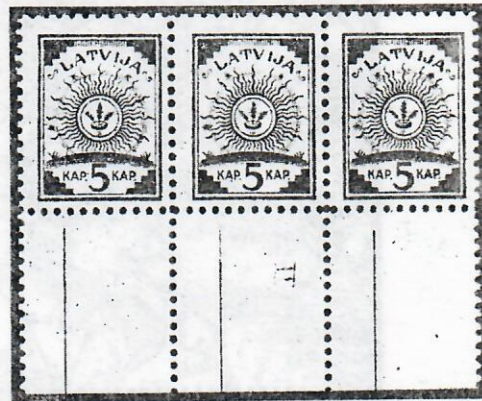
Nadat de Volksraad op 18 November 1918 Letland tot zelfstandige republiek proclameerde, werd op 17 December 1918 de eerste Letlandse postzegel, ter waarde van 5 kapikas, uitgegeven.

Dit zegel is gedrukt op de blanco achterzijde van Duitse stafkaarten. Begin December 1918 trokken de Duitse troepen uit Riga weg en lieten een groot aantal Duitse stafkaarten achter, betreffende het westelijk deel van het Russische keizerrijk. Deze kaarten waren gedrukt in de jaren 1914-1917. Er bestaan 87 verschillende stafkaarten, waarop aan een zijde de eerste Letsche postzegel werd gedrukt. Dit zegel is ontworpen door Ansis Zihrulīš. Het is in steendruk uitgevoerd door A. Schnakenburg te Riga. Het zegel is gedrukt in vellen van 228 stuks, n.l. 19 (breedte) × 12 (hoogte). Dit bijzondere aantal is hierdoor te verklaren, dat men niet zooals gebruikelijk een plaat van bijv. 100 zegels samenstelde en in verband met de plaatgrootte, de grootte van het vel bepaalde, doch daarentegen handelde men omgekeerd. In verband met de afmeting van de voorradige papiervellen (staf-

kaarten) stelde men de grootte van de plaat of steen vast. Men gebruikte voor den druk twee steenen. De afdrukken hiervan onderscheiden zich door een liggende I (afb. 1) of een liggende II (afb. 2), welke onderaan de vellen onder het 218e zegel voorkomen.

Afb. 1

Afb. 2

Men onderscheidt 3 soorten van kaarten:

1. fijne kaart (afb. 3) in tweekleuren-

druk (zwart en bruin) uitgevoerd; de hoogten zijn in bruine kleur aangegeven en de plaatsnamen o.a. in zwart, doch klein lettertype;

2. grove kaart (afb. 4) in zwarten druk uitgevoerd; de hoogten zijn in zwarte kleur en de plaatsnamen eveneens, doch in groot lettertype aangegeven;
3. gemengde kaart (afb. 5); fijne en grove kaartdruk op dezelfde kaart.

Afb. 3

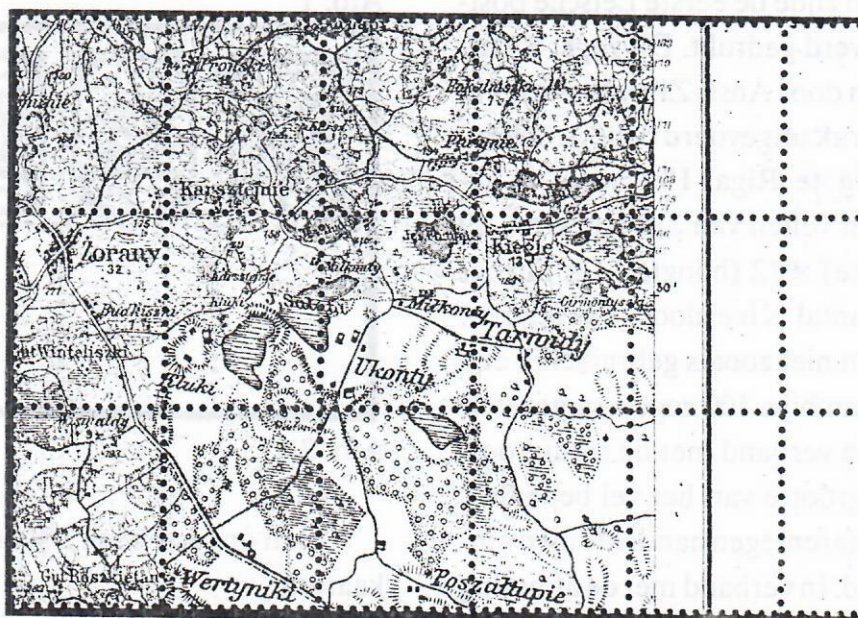

Afb. 4

Afb. 6

Bij het bedrukken der achterzijde van de stafkaarten is er niet op gelet, dat de kaarten op dezelfde wijze op den steen werden gelegd.

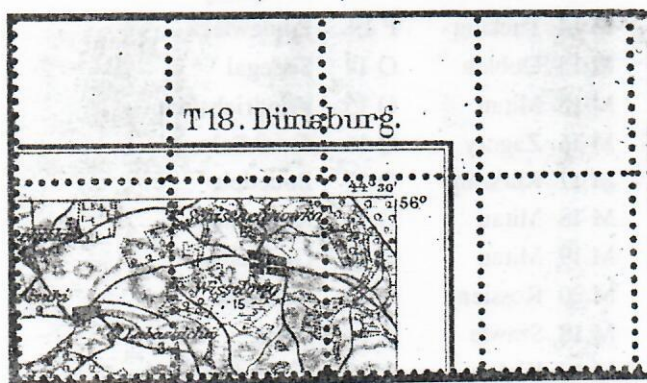
Afb. 5

Tengevolge hiervan is een deel rechtstaand (afb. 3 en 4) en een deel kopstaand (afb. 6) bedrukt.

De volgorde volgens zeldzaamheid is: grof, gemengd, fijn (meest voorkomend). De voorkomende zegels met groven kaartdruk zijn meestal afkomstig van gemengde vellen (afb. 5).

Tot heden is door mij slechts één grove kaart uit één stuk gevonden, t.w. R 19 Uschpol, steen II, kopstaande kaartdruk, getand.

Gemengde kaarten bevinden zich in mijn bezit van K 18 Telsze, steen II, rechtstaande kaartdruk, getand (plm. 10% grof, plm. 90% fijn); L 18 Lukniki, steen I, kopstaande kaartdruk, ongetand (plm. 40% grof, plm. 60% fijn); Q 19 Onikshty, steen II, kopstaande kaartdruk, getand (plm. 80% grof, plm. 20% fijn). Bovengenoemde letters en namen staan vermeld rechts bovenaan de stafkaart (afb. 7).

Afb. 7

Verder wordt wel eens beweerd, dat tevens nog met gemengden

kaartdruk bestaan: N 19 Beisagola en P 19 Poniewiecz. Ik heb deze kaarten echter nooit gezien en kan dus bovenstaand gerucht niet bevestigen, noch aangeven hoe de verhouding tusschen grof en fijn bij deze kaarten, indien ze bestaan, is. Mocht een uwer iets anders omtrent de betreffende kaarten kunnen mededeelen, dan houd ik mij gaarne aanbevolen. Ook wat betreft het eventueel nog vinden van geheele vellen met grove kaart. De eenige door mij gevonden grove kaart uit één stuk vond ik niet in de Baltische landen, doch in Amsterdam, nadat ik hiernaar reeds meer dan 10 jaren zoekende was en mijn naspeuringen deed in bijna alle Europeesche landen.

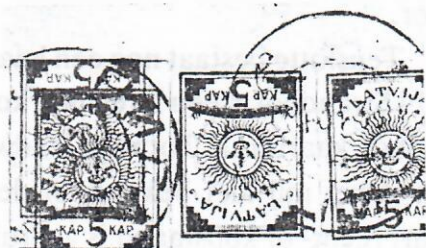
Voorts komt nog voor een fijne kaart: N 13 Raggazeem, steen I, rechtstaande kaartdruk, getand, welke 85% wit vertoont. Op deze kaart komt n.l. een deel van de Oostzee voor.

Tenslotte bestaat nog een kaart: H 14 Strandhof, steen I, rechtop kopstaande kaartdruk. Tot mijn leedwezen is het mij niet bekend, of deze kaart recht- of kopstaand is gedrukt. Ik bezit n.l. geen onderzijde van het vel met Romeinsch cijfer, of een bovenhoek, waaruit eveneens zou zijn af te leiden of het betreffende zegel een recht- of kopstaanden kaartdruk vertoont.

Afb. 8

Mocht één uwer iets naders hierover weten, dan houd ik mij vanzelfsprekend voor de betreffende inlichting ten zeerste aanbevolen. De betreffende kaart is echter in elk geval ongetand; als getand vel komt zij niet voor. De kaart bestaat echter slechts als dubbeldruk (afb. 8) en moet feitelijk als drukuitschot worden beschouwd, hoewel deze zegels ook voor frankering zijn gebruikt (afb. 9).

Afb. 9

Hoewel ik nooit een onderrand met I of II van dezen dubbeldruk heb gezien, is door mij aan de hand

van een voorkomende plaatfout vastgesteld, dat deze dubbeldruk afkomstig is van steen I. Alle overige kaarten zijn ongetwijfeld met fijnen kaartdruk.

Onderstaand geef ik een specificatie van de bekende 87 verschillende kaarten:

H 14	Strandhof	N 16	Skajzgiry
H 16	Libau Süd	N 17	Janiszki
H 17	Dorbiany	N 18	Szadow
H 18	Krottingen	N 19	Beisagola
J 16	Szkudy	O 13	Dünamünde
J 17	Salanty	O 14	Riga
J 18	Korciany	O 15	Groß Eckau
J 19	Sweksnie	O 15	Mitau
K 16	Pikiele	O 16	Bausk
K 17	Siady	O 17	Linkowo
K 18	Telsze	O 18	Klawany
K 19	Retowo	O 19	Krakinow
K 20	Tauroggen	O 20	Kejdany
L 15	Frauenburg	P 13	Wangasch
L 16	Lajzew	P 14	Uxküll
L 17	Wieknie	P 15	Neugut
L 18	Lukniki	P 16	Schönberg
L 19	Worny	P 17	Birze
L 20	Skaudwile	P 18	Pompiany
M 14	Tuckum	P 19	Poniewiecz
M 15	Doblen	Q 14	Sissegal
M 15	Mitau	Q 15	Friedrichstadt
M 16	Zagory	Q 16	Groß Salwen
M 17	Kurszany	Q 17	Ponedele
M 18	Mitau	Q 18	Kupischki
M 19	Mitau	Q 19	Onikschty
M 20	Rossieny	Q 20	Kowarsk
M 18	Szawle	R 14	Erlaa
M 19	Kielmy	R 15	Kokenhusen
N 13	Raggazeem	R 16	Buschhof
N 14	Schlock	R 17	Oknista
N 15	Mitau	R 18	Rakis

R 19	Uschpol	T 17	Puscha
R 18	Rakischki	T 17	Wyschki
S 14	Sesswegen	T 18	Dünaburg
S 15	Kreuzburg	T 19	Dryswjaty
S 16	Jakobstadt	T 20	Widsy
S 17	Szubat	U 15	Rjeshitza
S 18	Illuxt	U 16	Antonopol
S 19	Novo Alex- androvsk	U 17	Antonopol Puscha
T 14	Alt Luban	U 18	Kraslawka
T 15	Warklany	U 19	Brasslaw
T 16	Preli	U 20	Koziany

Wat betreft de zegels kan men dus onderscheiden:

- grove kaart:
 - ♦ ongetand, rechtstaand, steen I;
 - ♦ ongetand, kopstaand, steen I;
 - ♦ ongetand, rechtstaand, steen II;
 - ♦ ongetand, kopstaand, steen II;
- idem getand, dus 8 verschillende mogelijkheden.

Deze zelfde mogelijkheden bestaan ook bij de fijne kaart.

Men kan dus 16 verschillende zegels onderscheiden, om nog niet te spreken van mogelijke combinaties der gemengde kaarten en de bestaande kaart op geel papier (volgens mij echter alleen bekend ongetand en in steen II rechtstaand).

Bij nauwkeurige beschouwing zijn plm. 20 kleinere en grotere plaatfouten bij elken steen te vinden.

De meest belangrijke en direct in het oog loopende plaatfouten zijn:

- Steen I: 13 fouten, t.w.:
zegel 80: vlek in de 5;

zegel 97: buitenste cirkel beneden gebroken;

zegel 104: vlek in trap boven rechts;

zegel 112: laatste A in LATVIJA gebroken;

zegel 117: ring om aren links beschadigd;

zegel 123: ronde vlek boven linker-beneden ster;

zegel 135: vlek in trap beneden links;

zegel 153: P in rechter KAP beschadigd;

zegel 189: langste zonnestraal links onder in het midden gebroken;

zegel 195: ring om aren beschadigd;

zegel 198: langste zonnestraal links boven aan het eind gebroken;

zegel 209: punt bij de linker-beneden ster;

zegel 221: kortste zonnestraal links onder in het midden gebroken;

- Steen II: 15 fouten, t.w.:
zegel 25: binnenrand links in het midden gebroken;
zegel 32: punt onder T;
zegel 42: bovenhelft van linker-boven ster weggevallen;
zegel 64: buitenste ring boven gebroken;
zegel 72: punt onder eerste A van LATVIJA;

zegel 76: J gebroken;
 zegel 85: punt boven 5;
 zegel 103: vlek in 5, vlek boven
 linker tak, zonnestraal onder lin-
 ker-beneden ster in het midden
 gebroken;
 zegel 122: V beschadigd;
 zegel 151: punt bij I;
 zegel 155: binnenrand rechts on-
 der gebroken;
 zegel 188: gebroken trap rechts
 beneden;
 zegel 195: onderste trede van
 linker beneden trap, alsmede
 linker KAP gebroken;
 zegel 197: tweede trede van
 rechterboven trap beschadigd;
 zegel 199: punt in V alsmede bo-
 ven J.

Afb. 10

Afb. 11

Ook deze plaatfouten zijn dus
 weer in minstens 8 verschillende mo-
 gelijkheden te vinden.

Voorts komen vellen voor waar
 de tandingmachine niet overal heeft
 geraakt. Hierdoor ontstaan zegels:
 links, rechts, boven of onder onge-
 tand. Voorts horizontaal of verticaal
 ongetand.

Tevens bestaan nog:

- dubbel getande zegels (afb. 10
en 11);
- zegels met verschoven tanding;
- te smalle resp. te breede exem-
plaren (afb. 12);

Afb. 12

Afb. 13

Afb. 14

- zegels met penperforatie (Bausk en Palanga) (afb. 13);
- tweezijdig bedrukte zegels (afb. 14);
- kaartzijde bedrukt, dus blanco zijde onbedrukt;
- dubbeldruk (kaart H 14, Strandhof) (afb. 8);
- geel papier;
- doorschijnende kaart;
- doorschijnende druk;
- afdruk (Abklatsch) op de achterzijde.

Tenslotte is het interessant te vernemen, dat er, zonder rekening te houden met de 2 steenen en de grove, fijne en gemengde kaart, alsmede dubbeldrukken enz., reeds 78432 verschillende exemplaren van nr. 1 bestaan. Immers 86 (verschillende kaarten) $\times$ 228 (zegels per vel) $\times$ 4 (getand rechtstaand, getand kopstaand, ongetand rechtstaand, ongetand kopstaand). Van dit aantal kunnen slechts weinig zegels, indien in losse exemplaren voorkomend, niet worden 'geplaat'. Immers slechts de zegels met blanco achterzijde, mits zonder plaatfouten zijnde, kunnen, indien niet samenhangend met andere zegels, niet worden geplaatst.

De getande zegels hebben een oplage van ca. 1.500.000 stuks en de ongetande van ca. 1.100.000 stuks. De juiste verdeeling van bovengenoemde oplagen tusschen de fijne,

gemengde en grove kaart is niet bekend. Men kan echter aannemen, dat de oplage van zegels op grove kaarten zeer gering is. De zegels op grove kaart worden feitelijk slechts gezocht door speciaalverzamelaars en ondanks dit feit is de prijs dezer zegels ongeveer zesmaal de prijs van zegels op fijne kaart gedrukt.

Origineele proefdrukken van Letland nr. 1 zijn mij niet bekend. Wel bestaan geraffineerde vervalschingen van Letland nr. 1 als proefdruk. Een drukproef van Letland nr. 1 op etikettenpapier is bekend; tot heden zijn echter slechts 7 stuks gevonden.

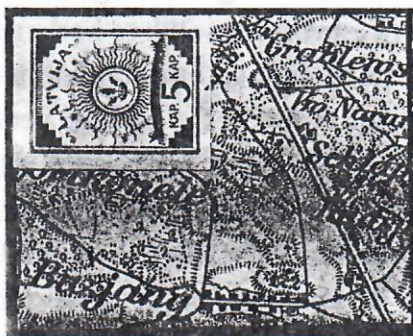
Er zijn mij van het eerste Letsche zegel 2 vervalschingen bekend. Eén vervalsching is zeer goed uitgevoerd en voornamelijk te herkennen aan de te dunnen buitenrandlijn onder het cijfer 5. De andere vervalsching (afb. 15) is zeer slecht uitgevoerd en vertoont 4 in plaats van 3 sterren en is daardoor onmiddellijk van de echte zegels te onderscheiden.

Wat betreft getande zegels, waarbij gedeeltelijk de tanding ontbreekt, moet men voorzichtig zijn en zich goed rekenschap geven of de zegels inderdaad de origineele tanding vertoonen. Immers het ongetande zegel is minder waard dan het getande, in verband waarmee later waar-

schijnlijk een aantal vellen ongetande zegels zijn nagetand, evenals dit met de 2e en 3e uitgifte van Letland het geval is geweest. Indien men voldoende vergelijkingsmateriaal bezit, is een en ander gemakkelijk te constateeren. Indien men echter niet over het noodige vergelijkingsmateriaal beschikt, is het aan te bevelen de betreffende afwijking te laten keuren.

Afb. 15

Afb. 16

Voorts bestaat een nadruk. Deze nadruk is van den origineelen steen gedrukt, doch ondanks dit feit direct te herkennen. Immers de origineele zegels vertoonen aan de achterzijde een verticale landkaart (afd. 3), terwijl de nadruk een horizontale land-

kaart (afb. 16) vertoont. Deze nadrukken zijn niet in origineele vellen bekend. Dit zou trouwens ook niet mogelijk zijn, omdat zooals boven omschreven de nadruk over het smalste deel der stafkaart is gedrukt. De nadruk bestaat alleen ongetand. Blijkbaar om volledig te zijn, heeft men den eersten dubbeldruk ook als nadruk gemaakt. Behalve aan de achterzijde van het zegel, is deze nadruk ook nog aan de voorzijde te herkennen, omdat bij den nadruk de kopstaande dubbeldruk zich per zegel in de lengterichting dekt, terwijl dit bij den origineelen dubbeldruk niet het geval is.

Door het bovenstaande heb ik gemeend een beknopt overzicht te geven betreffende het eerste zegel van Letland.

In een volgend nummer hoop ik de behandeling der Letsche postzegels voort te zetten met een beschrijving der nummers 2, 3 en 4, alsmede bijzonderheden betreffende de uitgifte.

Deze laatste alinea geldt ook voor HBG: wordt vervolgd...

Verantwoording

Hoofdstuk I verscheen in het *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie*, 18e jaargang, nr. 11 (november 1939).

LETLAND: NIEUWE ONTWIKKELINGEN

RUUD VAN WIJNEN

Inleiding

Van nu af zullen we in ons blad aandacht besteden aan de filatelistische ontwikkelingen in Letland. Daarbij gaat het om twee dingen: zo nauwkeurig mogelijke feitelijke informatie 'en impressies. Waar nodig zal de kritische noot niet ontbreken.

De informatie uit Letland, bijvoorbeeld over nieuw verschenen zegels, komt niet alleen vaak bij stukjes en beetjes, ook is niet altijd duidelijk wat daarvan 'officieel' is en wat interpretatie. Veel gegevens worden in Riga verzameld en beschreven door Nikolajs Jakimovs. Zonder zijn hulp zou dit artikel niet zo volledig zijn geweest.

♦ De eerste emissie

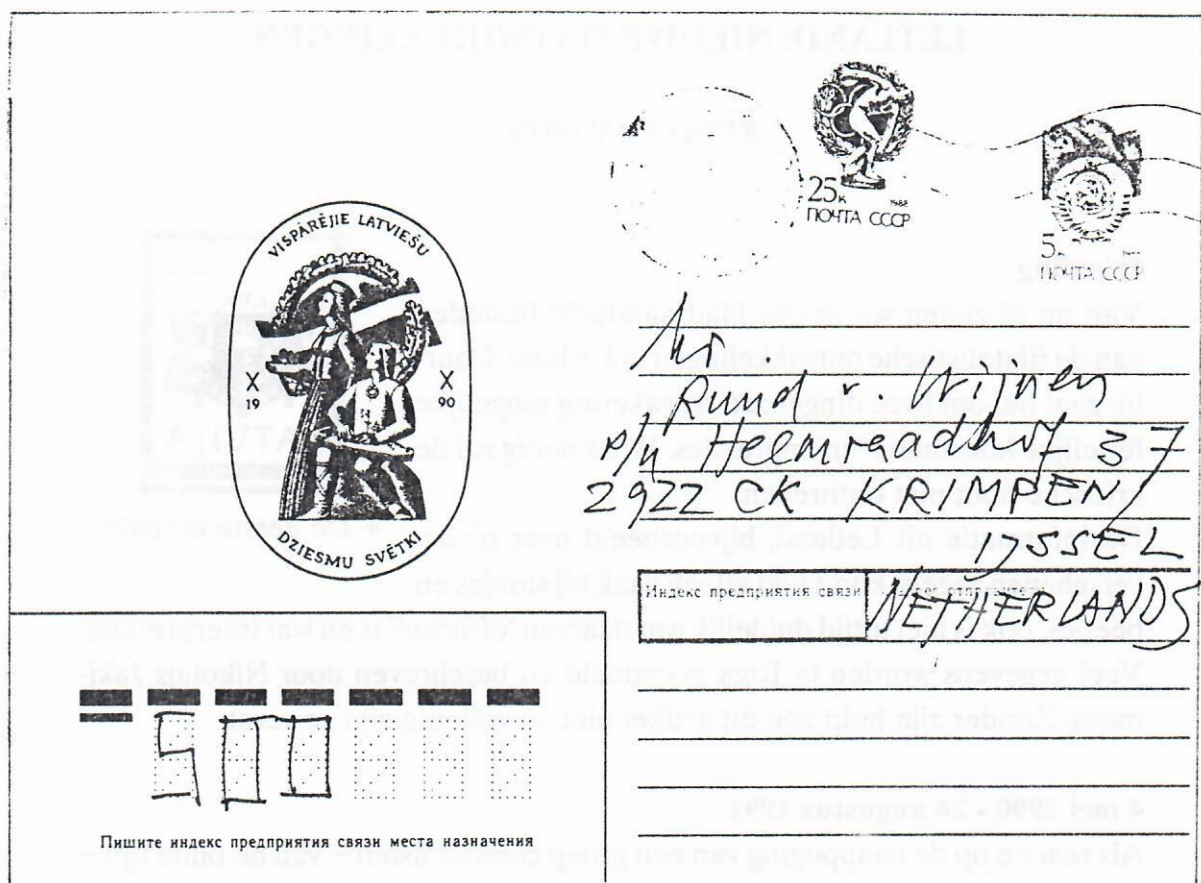
4 mei 1990 - 24 augustus 1991

Als reactie op de coup poging van een groep communisten – van de oude lijn – verklaarde Letland zich op 24 augustus 1991 onafhankelijk van de Sovjet-Unie. Een door de omstandigheden versneld besluit, maar mede mogelijk geworden door voorafgaande ontwikkelingen in de richting van een grotere autonomie. Het formele besluit daartoe was door de Letse Sovjet genomen op 4 mei 1990. Al vóór de onafhankelijkheidsverklaring van 24 augustus 1991 zijn in de filatelie de nationalistische ontwikkelingen zichtbaar. De Sovjetrussische enveloppen met ingedrukt zegel kenden al jaren Letse afbeeldingen met tweetalige bijchriften aan de linkerzijde. In 1990 verschenen 2 enveloppen die onmiskenbaar een stap 'Letser' waren.

Maar ook in de stempels werden de veranderingen zichtbaar. De bekende tweetalige stempels met hamer en sikkel werden, te beginnen in Rīga, vervangen door Letse.

Het formaat en de twee horizontale balken tonen aan dat het gaat om omgebouwde Sovjet-stempels.

Een filatelistisch interessante periode. Ogen open dus!

♦ Afb. 1: Sovjetrussisch postwaardestuk met Letse motieven

Het vervolg van dit artikel is opgebouwd uit een aantal hoofdstukken:

- stempels;
- postwaardestukken;
- zegels;
- tarieven.

Stempels

Het ombouwen en aanpassen van de Sovjet-stempels heeft niet geheel uniform plaatsgevonden, als is het aantal variëteiten beperkt gebleven en is er geen sprake van het ontstaan van een reeks provisorische stempels zoals in de beginjaren van de eerste republiek. In de grote steden werden de Sovjet-stempels in hun geheel omgebouwd. Ter illustratie twee voorbeelden, die ook de slechte kwaliteit tonen.

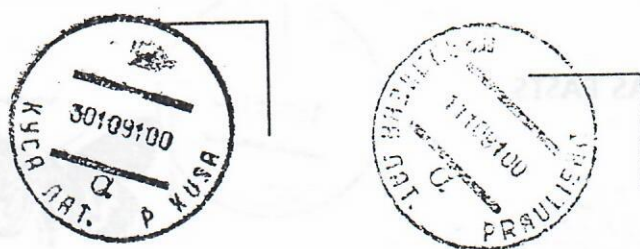

♦ Afb. 2: Lets stempel RĪGA-50/LATVIJA op door de Letse posterijen uitgegeven enveloppe

♦ Afb. 3: Letse stempels van VENTSPILS en MAZSALACA

In kleinere oorden werden de Sovjet-stempels aangepast door het kappen van de Sovjetster en de letters CCCP en CCP. Veel variaties leveren deze gekapte stempels dus niet op; alleen de P van LAT.CCP is soms wel, soms niet blijven staan.

♦ Afb. 4: Gekapte Sovjet-stempels, met en zonder P

Ook de in veel steden gebruikte machinestempels werden gekapt.

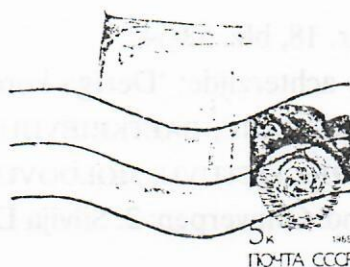
♦ Afb. 5: Gekapt machinestempel van GULBENE (22.10.91)

Opvallend is het veranderde machinestempel van OGRE. Na het wegsnijden van het Sovjet-deel werd achter ЛАТВ. de afkorting ПЕСП. toegevoegd: LATV. RESP. (Letse republiek).

♦ Afb. 6: OGRE LATV. RESP. (13.11.91)

Ik heb de indruk dat de stempelveranderingen redelijk vlot en uniform werden doorgevoerd; het machinestempel van Ventspils bevestigt als uitzondering de regel.

♦ Afb. 7: Machinestempel van VENTSPILS, nog geheel intact op 31.01.92

Postwaardestukken

Enveloppen met ingedrukt zegel waren populair in de Sovjet-Unie. In een land met papierschaarste kan men op deze wijze eenvoudig en goedkoop een fatsoenlijke enveloppe bekomen. Nog los van o.a. druktechnische redenen, ligt het dus voor de hand dat in Letland vóór het verschijnen van eigen zegels, postwaardestukken werden uitgegeven.

OVERZICHT				
<i>nr.</i>	<i>datum</i>	<i>waarde</i>	<i>gelegenheid en kleur</i>	<i>afmeting (mm) enveloppe en zegelbeeld</i>
1	24-12-90	(—)	Letse vlag bruinrood	162 × 114½ 40 × 27
2	04-05-91	15 k.	Eén jaar onafhankelijk- heid: Vrijheidsmonument lichtblauw, oker, rood	162 × 114 28 × 34
3	04-05-91	15 k.	Eén jaar onafhankelijk- heid: Vrijheidsmonument, Lāčplēsis roze, oker	161 × 114½ 25 × 31
4	04-05-91	15 k.	Eén jaar onafhankelijk- heid: Vrijheidsmonument, Vaidelotis lilaroze, oker	163 × 116 25 × 30½
5	04-05-91	15 k.	Luchtpost (naar Dene- marken): Landswapen karmijn	162 × 116 24½ × 29

Toelichtingen

Nr. 1: Zie HBG, nr. 18, blz. 53-54.

Nr. 2-4: Tekst op achterzijde: 'Derīga korespondences nosūtīšanai LATVIJA, kā arī uz AZERBAIDŽANU, BALKRIEVIJU, GRUZIJU, IGAUNIJU, KAZAHIJU, KIRGĪZIJU, KRIEVIJE, LIETUVU, MOLDOVU, TADŽIKIJU, un UKRAINU.'

Gedrukt in Letland. Ontwerpen: 2: Silvija Dišlere; 3/4: Aivars Plotka. Oplage: ??

Nr. 5: Tekst op achterzijde: 'Derīga korespondences nosūtīšanai uz DANIJU'
Ontwerp: Gunārs Kirke.

♦ Afb. 8: Zegelindrukken van de eerste vijf Letse postwaardestukken

OVERZICHT (vervolg)

<i>nr.</i>	<i>datum</i>	<i>waarde</i>	<i>gelegenheid en kleur</i>	<i>afmeting (mm) enveloppe en zegelbeeld</i>
6	29-02-92	50 kop.	Vrijheidsmonument lichtblauw, karmijn	162 × 115 25 × 31
7	?	15 kop.	gelijk nrs. 2, 3 en 4	zie 2, 3 en 4
8	?	15 kop.	gelijk nrs. 2, 3 en 4	zie 2, 3 en 4
9	?	15 kop.	gelijk nrs. 2, 3 en 4	zie 2, 3 en 4
10	?	50 kop.	gelijk nr. 5	

Toelichtingen

Nr. 6: Binnenzijde herhaald bedrukt: 'LATVIJAS PASTS'.

Nr. 7,8,9: Grauw papier. Geen tekst op de achterzijde.

Nr. 10: Idem

♦ Afb. 9: Ingedrukte zegel van de envelop van 50 kopeken (nrs. 6 en 10)

Zegels

OVERZICHT

I	1-8	Permanente uitgifte: Landswapen	19-10-91
II	9-12	Opdrukken	23-12-91
III	13-18	Permanente uitgifte: Vrijheidsbeeld	28-12-91
IV	19-21	Gelegenhedsuitgifte: Olympische Spelen	08-02-92
V	22-30	Permanente uitgave: Vrijheidsbeeld	29-02-92
VI	31-35	Opdrukken	

I. Permanente uitgave: Landswapen, 19 oktober 1991

1.	5 (k.)	olijfbruin, lichtbruin	100.000 stuks
2.	10	sepia, licht-grijsbruin	5.000.000 stuks
3.	15	donkerbruin, lichtbruin	5.000.000 stuks
4.	20	blauw, lichtblauw	600.000 stuks
5.	40	donkerolijf, lichtolijf	500.000 stuks
6.	50	donkerbruin, karmijnpaars	500.000 stuks
7.	1 (r.)	meerkleurig, zilver	150.000 stuks
8.	2	meerkleurig, goud	150.000 stuks

Ontwerper: Gunārs Kirke

Drukkerij: Leipziger Wertpapierdruckerei

Papier: wit, zonder watermerk

Tanding: kamtanding 13 : 12½ (5-50); 14 (1-2)

Velgrootte: 100 (5-50); 50 (1-2)
 Eerstedagstempel: zie afbeelding 11

22-25-30.

23-24-27.

26-28-29.

♦ Afb. 10: Tableau met acht zegels

♦ Afb. 11: Eerstedagstempel 19.10.91

Plaatfouten:

- 15 k.: zilverkleurige stip linksonder buiten het zegelbeeld. Pos. 5, 25, 45, 65, 85.
- 40 k.: zilverkleurige stip boven de derde ster buiten het zegelbeeld en zilverkleurige stip boven LATVIJA, Pos. 3, 23, 43, 63, 83.
40 k.: zilverkleurige stip op de rechterzijde van het wapenschild. Pos. 11, 31, 51, 71, 91.
- 50 k.: zilverkleurige stip boven LATVIJA. Pos. 11, 31, 51, 71, 91.
- 2 r.: goudkleurige stip tussen de nullen van 200. Pos. 31, 33, 35, 37, 39.

Op grond van de regelmaat in de plaatfouten valt op te maken dat het moeder-cliché van de waarden 5-50 bestaat uit twee horizontale rijen van 10 zegels en het moedercliché van de waarden 1-2 uit twee verticale rijen van 5 zegels.

De tanding loopt niet bij alle waarden op gelijke wijze door de velranden:

- boven	-rechts	-onder	-links	doorlopend: 10, 15, 40, 50.
- boven		-onder	-links	doorlopend: 10, 20.
- boven	-rechts		-links	doorlopend: 10, 15, 20, 40, 50.
- boven			-links	doorlopend: 20.
- boven	-rechts	-onder		doorlopend: 10, 100.
- boven	-rechts			doorlopend: 5, 200.

Over deze eerste emissie is veel te doen (geweest). In de eerste plaats vanwege het zegel van 5 kopeken met een oplage van 100.000. Een onvervalste 'spervoorde' naar beproefd DDR-model.

En de oplage van 150.000 voor de zegels 1 en 2 roebel lijkt daar veel op. De zegels waren in Letland slechts mondjesmaat aan de loketten te koop, al helemaal niet als complete serie.

Op het grote stationspostkantoor van Rīga (Rīga-50) waren op de eerste dag van uitgifte voor iedere belangstellende slechts twee zegels van 5 kopeken verkrijgbaar. Speculatie alom was het gevolg. Buiten het postkantoor werd voor het 5 kopeken-zegel al 20 roebel en meer gevraagd.

Deze uitgave werd tegen betaling van valuta in Leipzig gedrukt. Als betaling diende een deel van de oplage, die via de groot- en tussenhandel werd afgezet aan verzamelaars.

Het gaat hier met name om de postzegelfirma Roll.

Als verzamelaars betaalden we bij de handel ca. 26 gulden voor een serie. De nominale waarde bedraagt 4,40 roebel, naar de koers van begin mei 1992 ongeveer 6 cent...

II. Opdrukken, 23 december 1991

Door de tariefsverhogingen van 1 december ontstond een grote behoefte aan hoge zegelwaarden. De eerste en derde Letse uitgaven voldeden wat dat betreft niet; hoogste waarden 2, resp. 1 roebel.

Besloten werd de ruim voorradige Sovjetrussische zegeltjes van 2 en 7 kopeken van opdrukken te voorzien.

9. 100 op 7 kop.	kobalt, opdruk karmijn
10. 300 op 2 kop.	oker, rood
11. 500 op 2 kop.	oker, donkergroen
12. 1000 op 2 kop.	oker, donkerblauw

Velgrootte: $10 \times 10 = 100$.

Het woord LATVIJA werd op alle zegeltjes met dezelfde plaat aangebracht; de plaatfoutjes komen namelijk constant voor:

- op ieder vel bevindt zich boven en in het eerste zegel (positie 1) een teken-tje;
- positie 30 L gebroken;
- positie 50 L gebroken;
- positie 85 L gebroken;
- positie 86 diverse letters beschadigd;
- positie 98 L gebroken;
- positie 100 tweede A gebroken.

Bovendien bleef de gehele zesde zegelrij onbedrukt (zie afbeelding 12). (Boze) tongen beweren dat dat niet geheel per ongeluk gebeurde, waardoor een aantal dicht bij het vuur zittende personen er financieel flink beter van werd. Officieel kwamen slechts in tweeën gedeelde vellen zonder de onbedrukte rij aan het lo-ket ...

♦ Afb. 12: Ontbrekende opdruk

De stand van de opgedrukte waarden tegenover het woord LATVIJA is nogal wisselend.

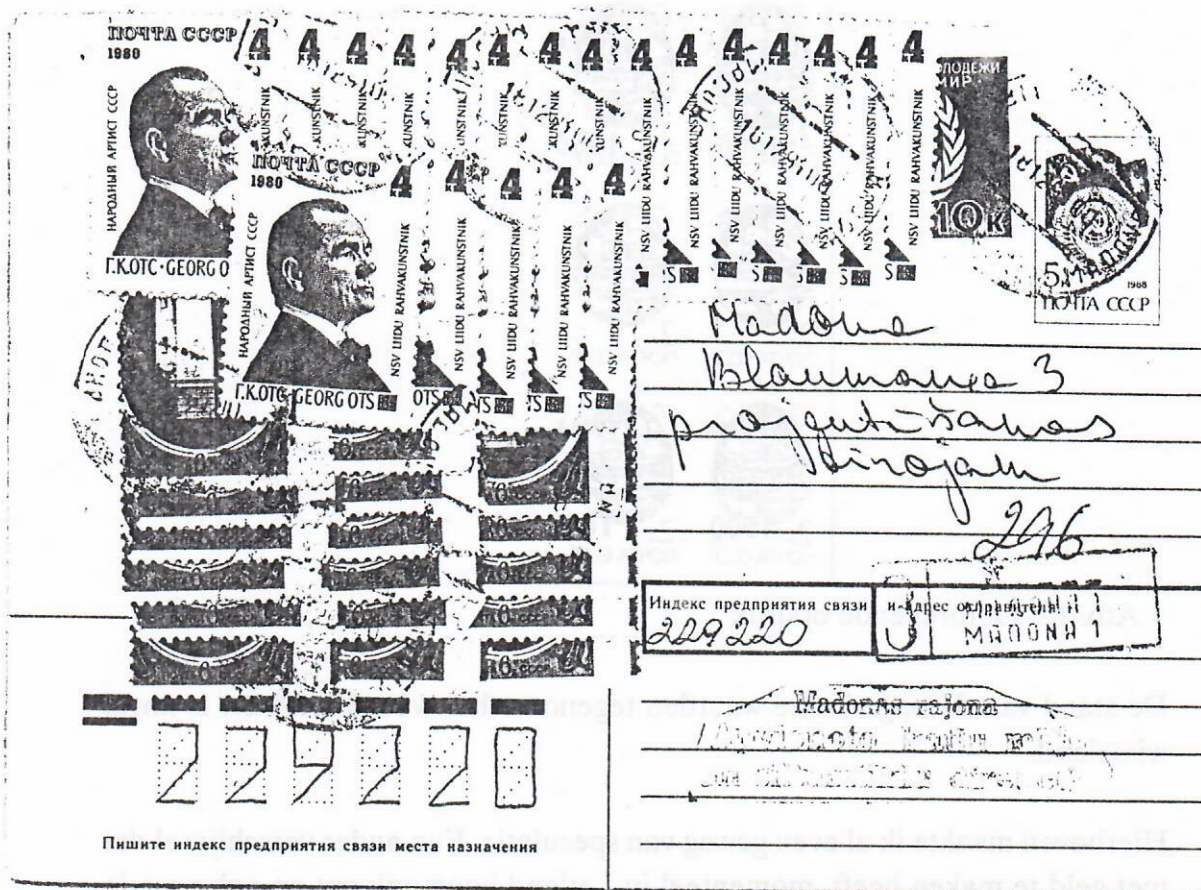
Hierboven maakte ik al even gewag van speculatie. Een ander verschijnsel dat met geld te maken heeft, momenteel in Letland hoog oploopt en ook postale gevolgen heeft is: inflatie.

Mede in dat verband zal ik aan het einde van dit artikel ingaan op de ontwikkeling van de posttarieven en daarmee samenhangend op de functionaliteit van de nieuwe Letse zegels.

Door de tariefsverhogingen van 1 december 1991 ontstond een tekort aan hoge zegelwaarden, met als gevolg dat hele enveloppen volgeplakt moesten worden met Sovjetrussische zegels van 4, 5, of 6 kopeken.

De simpele oplossing lag in het bijstempelen van hoge waarden van postwaardestukken van 5, 7 en 50 kopeken. Deze rubber waardestempels zijn zeer eenvoudig van uitvoering. Aanvankelijk trachtte men enveloppen van Letse afbeeldingen te gebruiken, maar dit idee werd al snel verlaten. Het lijkt er nu op dat alle voorradige (en wellicht later nog uit de Sovjet-Unie aangeleverde) enveloppen redelijk lukraak worden voorzien van waardestempels.

Ook werden de waardestempels op blanco enveloppen gezet en ik zag zelfs uitknipsels (a.h.w. van de kranterand) geplakt op enveloppen.

♦ Afb. 13: 38 zegels op één postwaardestuk. Aangetekende lokale brief, MADONA, 18.12.91

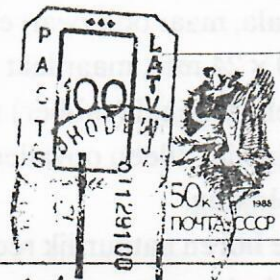
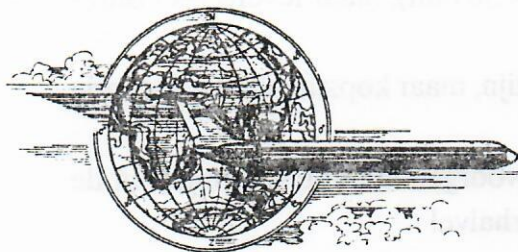
OVERZICHT

Postwaardestuk met waardestempel

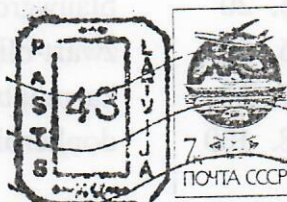
5 kop.	45
5 kop.	45 en 100
5 kop.	2 × 43 (?)
5 kop.	45 en 50 op losse papiertjes
7 kop.	43
7 kop.	2 × 50 op losse papiertjes
7 kop.	93
50 kop.	100

op blanco enveloppen: 100

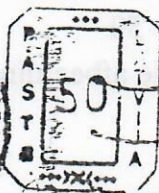
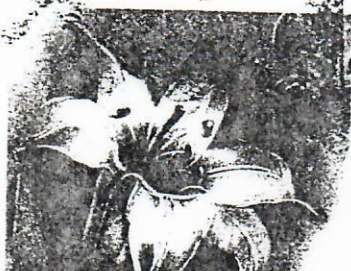
op losse papiertjes: 45, 50 en 100

M-ur
Rund W.v. Wijnen
Groeneveld 31-B
3011 5 L ROTTERDAM
PAYS-BAS

Maclona
Valmieras iela 5
Pocika Laimonis

Kyōa
Rīga
Latvijas Pilsētas
sociālās rehabilitācijas
nodaļa

♦ Afb. 14: Postwaardestukken met waardestempels, resp. 7 + 43, 50 + 100 en 5 + 45 met een knipsel van 50

De kleur van de waardestempels beslaat over het algemeen het gehele violet-scala, maar ook zwart en oranje-rood zijn gesignaleerd. Het formaat ligt rond de 20 × 24 mm, maar laat zich door de onnauwkeurige stempelingen en het stem-pelmateriaal (rubber) moeilijk exact bepalen. De oranje-rode waardestempels zijn niet alleen opvallend groter (24/24 × 25 × 30 mm), maar tevens zeer onre-gelmatig.

Ze horen natuurlijk rechtstaand geplaatst te zijn, maar kopstaande en liggende afdrukken komen voor.

Het zal duidelijk zijn dat van een eventueel voorgenomen uniformiteit in de praktijk niet veel gekomen is. Ogen open derhalve!

III. Permanente uitgave: Vrijheidsbeeld, 28 december 1991

13.	10 (kop.) donkersepia	2.000.000 stuks
14.	15 violet	500.000 stuks
15.	20 blauwgroen	3.500.000 stuks
16.	30 zwart-olijf	5.000.000 stuks
17.	50 karmijnblauw	4.000.000 stuks
18.	100 donkerblauw	5.000.000 stuks

Alle waarden met goudkleurige tekst.

Ontwerp: Aivars Plotka

Drukkerij: Leipziger Wertpapierdruckerei

Papier: wit, zonder watermerk

Tanding: kamtanding 12½ : 13:

- aan 4 zijden door de velrand lopend: alle waarden;
- rechts niet door de velrand lopend: alle waarden.

Velgrootte: 10 × 5 = 50

Eerstedagstempel: zie afbeelding 15

♦ Afb. 15: Eerstedagstempel 28.12.91

Ook deze emissie werd gefinancierd door de postzegelfirma Roll, die daarvoor in het bezit kwam van een deel van de oplage.

Ditmaal was het zegel van 15 kopeken de 'sperwaarde' die verzamelaars met harde valuta voor het blok zette.

De complete serie was in Rīga slechts verkrijgbaar op het stationspostkantoor en dan nog slechts twee series per klant. Naar het schijnt waren er meer speculanten dan verzamelaars. Op de overige postkantoren in Letland is het zegel van 15 kopeken niet verkrijgbaar geweest.

IV. Gelegenheidsuitgave - Olympische Spelen van Albertville met toeslag: 8 februari 1992

19. 50 + 25 (kop.)	bruinolijf/zilver	2 miljoen stuks
20. 50 + 25	paarsgrijs/zilver	
	tekst: BERLIN 18.09.91	500.000 stuks
21. 100 + 50	geelbruin/goud	2 miljoen stuks

Ontwerp: Gunārs Kirke

Drukkerij: Leipziger Wertpapierdruckerei

Papier: wit, zonder watermerk

Tanding: kamtanding $13\frac{1}{2} \times 13$:

- boven niet doorlopend in de velrand en
- onder niet doorlopend in de velrand.

Velgrootte: $5 \times 10 = 50$

Eerstedagstempel: zie afbeelding 16

♦ Afb. 16: Eerstedagstempel 08.02.92

Toeslag ten bate van het Letse Olympische Comité.

Tekst: BERLIN 18.09.91 ter gelegenheid van de opname in het IOC.

Ook deze uitgave werd medegefinancierd door de postzegelhandel Roll/Schneider en ook ditmaal was de gehele serie slechts in beperkte mate verkrijgbaar in het stationspostkantoor van Rīga.

*V. Permanente uitgave: Beelden van het Broederkerkhof en het Vrijheidsmonument
in Rīga: 29 februari 1992*

22. 10 (kop.)	zwart	2 miljoen stuks
23. 20	bruinviolet	2 miljoen stuks
24. 30	siena	2 miljoen stuks
25. 30	violet	2 miljoen stuks
26. 40	blauwviolet	1 miljoen stuks
27. 50	bruinoliyf	1 miljoen stuks
28. 50	donkergrijsblauw	1 miljoen stuks
29. 100	karmijnbruin	2 miljoen stuks
30. 200	blauw	3 miljoen stuks

Ontwerp: Aivars Plotka naar beelden van Karl Zale op het Broederkerkhof: 10, 30 en 200 kop., en fragmenten van het Vrijheidsmonument: Vaidelotis: 20, 30 en 50 en Lāčplēsis: 40, 50 en 100 kopeken.

Drukkerij: Leipziger Wertpapierdruckerei

Papier: wit, zonder watermerk

Tanding: kamtanding $13\frac{3}{4} \times 14$:

- links niet door de velrand: 20, 30, 30, 200;
- rechts niet door de velrand: 20, 30v, 40, 50, 100, 200;
- links en onder niet door velrand: 50, 50, 100;
- rechts en onder niet door velrand: 20, 30s, 40, 50, 50, 200.

Velgrootte: $10 \times 5 = 50$

Eerstedagstempel: zie afbeelding 17

♦ Afb. 17: Eerstedagstempel 29.02.92

Deze uitgave werd weer gefinancierd door de firma Roll/Schneider. Hoewel het zegel van 10 kopeken geen beperkte oplage heeft, was het in Letland niet algemeen verkrijgbaar en werd in Rīga de 'verkooptechniek' van de vorige uitgaven toegepast. Met alle negatieve gevolgen op herhaling.

Een dag na het verschijnen van deze zegels werd een tariefsverhoging van kracht, met als gevolg dat van de negen zegels van deze uitgifte er slechts vier bruikbaar waren (50, 50, 100 en 200 kop.).

ПОЧТОВАЯ КАРТОЧКА
Pastkarte

Куда Ligita Rūsinai

Buses iela 18-11

Кому Rīga - 29

30049229

Пишите индекс предприятия связи места назначения

226027

Индекс предприятия связи и адрес отправителя

R.W.v. Wijnen.

Pla Valmieras iela 5

229226 MADONA

Министерство связи СССР, 1989. З. 105870. ППФ Гознака. Ц. 4 к.

♦ Afb. 18: Binnenlandse briefkaart van MADONA naar RĪGA-29 (27-30 april 1992). Porto 50 kop. (overigens een aardige manier om de zegels van 20 en 30 kop. 'op brief' te krijgen)

Tarieven

Op de dag dat de eerste Letse zegels werden uitgegeven, 19 oktober 1991, golden de posttarieven die op 1 mei daarvoor van kracht waren geworden. Binnen een jaar zouden nog twee portoverhogingen plaatsvinden.

Onderstaand overzicht berust niet in zijn geheel op officiële publikaties; dus onder voorbehoud.

	<i>brieven</i>			<i>briefkaarten</i>		
	1.3.'91	1.12.'91	1.3.'92	1.3.'91	1.12.'91	1.3.'92
binnenland	15	50	100	10	25	50
aantek.	+ 5	+ 100	+ 200	+ 5	+ 100	+ 200
buitenland	30	100	300	?	60	200
aantek.	+ 120	+ 300	+ 1000	+ 120	+ 300	+ 1000
luchtp.	+ 20	+ 50	+ 200	?	+ 40	+ 200

Forse prijsstijgingen, dat is duidelijk.

Een gewone buitenlandse brief steeg binnen een jaar van 30 naar 300 kopeken. Ieder kan nu zelf nagaan of een poststuk correct is gefrankeerd. Zelf vind ik het belangrijk na te gaan of een uitgegeven zegel 'functioneel' is. Dat wil zeggen of het op de dag van uitgave ook werkelijk zinvol te gebruiken was, bij voorkeur als enkelfrankering.

Mijn onderzoekje wees uit dat van de eerste 30 zegels er 14 als enkelfrankering geplakt konden worden. Van de derde en vijfde uitgave waren de lagere waarden onder 50 kopeken overbodig.

De hoge opdrukwaarden van 300, 500 en 1000 kopeken leken overbodig, maar de inflatie maakte ze al snel allemaal zeer bruikbaar.

DE POSTSTEMPELS VAN VILNIUS 1989-1991

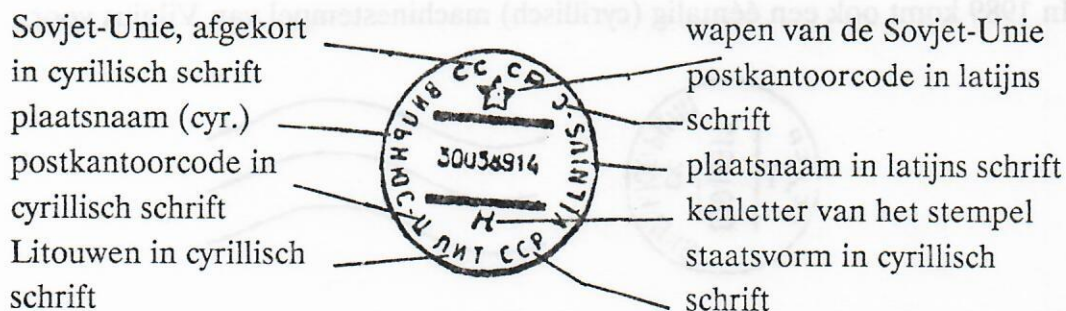
als spiegel van een nationale en maatschappij-politieke gezindheid

GERHARD HAHNE

Eén van de onopgeloste problemen die zijn voortgekomen uit de Tweede Wereldoorlog betreft het Baltische gebied. Kwesties als een nationaal gevoels- en bestaansrecht, alsmede de maatschappelijke en politieke ordening, lijken gebundeld tot een onontwarbare kluwen.

Dit wordt met name duidelijk als wij VILNIUS als voorbeeld nemen. Niet alleen de hoofdstad van Litouwen, maar ondanks pogroms en deportaties een 'meer-volken-stad'. Litouwers, Witrussen, Polen en Grootrussen vormen de belangrijkste bevolkingsgroepen. Dat wat hun echter bindt is een gemeenschappelijk nationaal bewustzijn.

Dat komt, niet in de laatste plaats, tot uiting in de diverse gekapte poststempels van die stad. Om dat te verduidelijken vindt u hieronder een compleet tweetalig Sovjet-plaats/datumstempel afgebeeld, waarbij de afzonderlijke elementen zijn aangegeven.

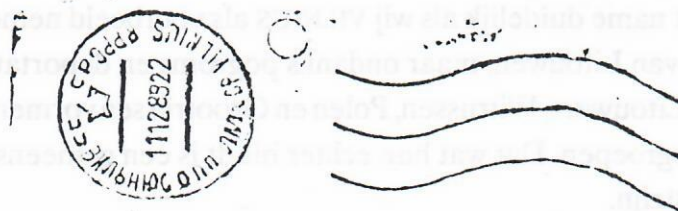
Deze stempelelementen treffen we in Litouwen aan bij de handstempels, maar ook bij de machinestempels.

Niet in beschouwing wordt genomen of de datumaanduiding zonder, met één lijn erboven dan wel eronder, ofwel tussen twee lijnen wordt aangebracht; ook niet of de datum in een rechthoek als brucelement met afgeronde of rechte zijden is uitgevoerd. Deze verschillen dragen niet bij tot de essentie van dit verhaal. De handstempels hebben, afgezien van de gelegenhedstempels, meestal

een doorsnede van ongeveer 22 mm; het dagstempелеlement van de machinestempels een doorsnede van circa 25 mm. De drie evenwijdige golflijnen hebben bij de machinestempels een lengte van ongeveer 46 mm en een hoogte van circa 14 mm.

Beschadigingen, slijtage en slechte kleurstellingen komen veelvuldig voor. Dat is derhalve geen reden tot een andere waardering; ze krijgen dan ook geen bijzondere aandacht.

Oorspronkelijk is het 'traditionele Sovjet'-machinestempel van Vilnius tweetalig uitgevoerd, met staatswapen, СССР en met de aanduiding dat het hier een stempel uit de Sovjetrepubliek Litouwen betreft.

Typerend voor deze stempels zijn de inktvlekken/inktsmeerspooren die terug te vinden zijn op al dit soort stempels van Vilnius, met name in het hier van toepassing zijnde tijdvak 1989-1990.

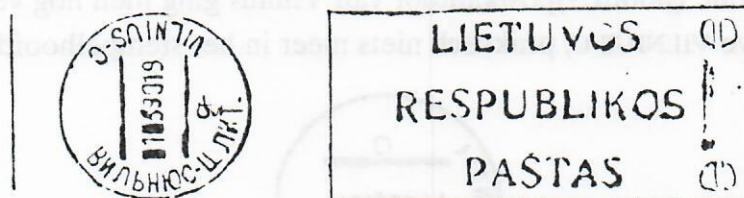
In 1989 komt ook een ééntalig (cyrillisch) machinestempel van Vilnius voor.

Een dergelijk stempel roept vragen op. De stempelkop toont het staatswapen (vijfpuntige ster) met de toevoeging СССР (in cyrillisch schrift СССР), maar hier ontbreekt de verwijzing naar de Litouwse Sovjetrepubliek. Indien we de franco-type firmastempels en de rondstempels buiten beschouwing laten (hierbij vinden we veelvuldig ééntalige stempelinschriften), dan moeten we constateren dat soortgelijke ééntalige stempelteksten alleen bekend zijn uit de jaren 1962-1964. Uit die periode is echter steeds in cyrillisch de afkorting 'Litouwse Sovjetrepubliek' aanwezig in het stempelhoofd.

Het hierboven getoonde handstempel werd reeds gebruikt bij de verklaring van de verschillende tekstelementen. Dit stempel is in onveranderde vorm gebruikt in de jaren 1989 en 1990, en wel gedurende dat gehele tijdvak. Het werd zowel gebruikt bij de ontwaarding van postwaardestukken alsook op stukken van de eerste kinderdorp-ballonvaart in de Sovjet-Unie na de Tweede Wereldoorlog. In het laatste geval beklagden de organisatoren zich erover dat de staat (de Sovjet-Unie) geen gelegenheidsstempel beschikbaar stelde.

Bij het hierboven getoonde stempel bestaat geen twijfel over de nationaliteit. De tweetalige plaatsaanduiding bleef gehandhaafd. Uit het stempelhoofd werden echter de ster, de letters SSSR (cyrillisch СССР) en de staatsvorm verwijderd. Niet mis te verstaan is daarentegen de nationaliteitsaanduiding in het nieuwe nevenstempel met de wervende tekst 'LIETUVOS RESPUBLIKOS PAŠTAS' = 'Post uit de republiek Litouwen'.

Typerend zijn ook hier weer de inktsporen en de afdrukken van de stempelplaat-schroeven. Tot op heden is het gebruik van dit machinestempel op grond van de buiten Litouwen bekende stukken slechts van het jaar 1990 bekend. Een poststuk uit 1991 doet vermoeden dat ook bij het ééntalige Sovjet-machinestempelhoofd de staatsster en de letters СССР gekapt zijn. De tekstafdruk is echter zo slecht leesbaar dat een en ander niet met zekerheid is vast te stellen. Bezit iemand soms andere poststukken?

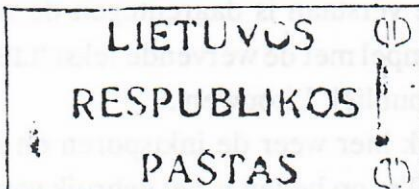
Ook bij tweetalige handstempels werd verschillend gehandeld. Bij het postkantoor 1 van Vilnius werd zowel staatswapen (ster), СССР alsook de aanduiding van de staatsvorm gekapt. Dat is voor 1990 aangetoond.

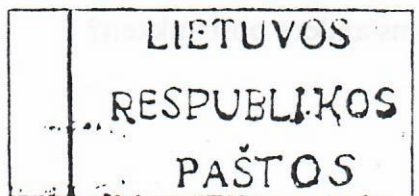
Op het centrale (hoofd?-)postkantoor van Vilnius ging men nog verder. Hier bleef, behalve VILNIUS-C, praktisch niets meer in het stempelhoofd staan.

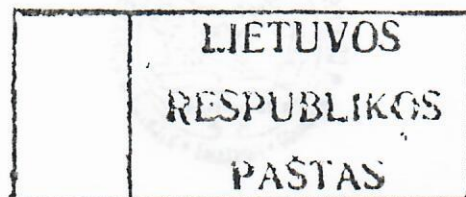
Bij een ongeveer tegelijkertijd in gebruik zijnd handstempel bestaat bovendien de indruk dat de codeletter 'a' in een 'o' is veranderd.

Ik heb reeds gewezen op de drieregelige nevenstempels/wervingsstempels, geplaatst in rechthoekig kader. Deze komen voor, geplaatst in een machinestempel, maar ook separaat als handstempel.

Dit machinestempel komt voor zonder, dan wel met een ter linkerzijde gedeelde rechthoek. De reden daarvoor is mij tot op heden onbekend. Werd reeds aanwezig stempelmateriaal gemodificeerd?

Daarnaast komt een drieregelig nevenstempel met gelijke tekst voor, maar zonder kader, idem een tweeregelig stempel dat vanaf 29.03.1990 slechts korte tijd in gebruik was. Dit stempel raakte op 05.04.1990 defect (het brak doormidden) en werd toen door het drieregelig stempel vervangen. Het onderscheidt zich van eenzelfde tweeregelig stempel dat in Kaunas werd gebruikt, door verschil in formaat en lettergrootte.

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
PAŠTAS

Lietuvos Respublikos
P A Š T A S

Slechts als afdruk van een handstempel is onderstaand, in het tekstdeel geheel Litouws, stempel mij bekend. Voor het eerst gebruikt in 1990, is dit stempel klaarblijkelijk door de Sovjet-posterijen als eerste erkend. Het stempel komt voor op Sovjet-postwaardestukken, maar ook op stukken met alleen Litouwse frankering.

Tot het moment van schrijven van dit artikel (schrijver heeft de tekst in april 1991 aangeboden aan de redactie van HBG) zijn door de auteur geen gekapte bijzondere Sovjet-stempels van Litouwen aangetroffen daar waar het de jaren 1989-1990 betreft. Als voorbeeld worden hier een vijftal bijzondere Sovjet-stempels in kopie getoond.

De laatst getoonde stempels komen ook voor in combinatie met gekapte handstempels (met alleen plaatsaanduiding en datumdeel) en met het drieregelige hand/wervingsstempel in kader:

‘LIETUVOS RESPUBLIKOS PAŠTAS’.

Het Litouwse eerstedagstempel van 7.10.1990 ziet er, in vergelijking met de getoonde bijzondere Sovjet-stempels, zeer bescheiden uit.

De latere bijzondere stempels van Litouwen uit 1991 hebben een meer thematisch karakter. Deze stempels bevinden zich veel op post met uitsluitend Litouwse frankering. Deze brieven/postwaardestukken werden, alhoewel de frankering toen nog niet was erkend door de UPU, veelal zonder problemen door de post verzorgd en bezorgd.

Resumerend kan worden vastgesteld:

In de verwarrende veelvuldigheid van de poststempels van Vilnius, weerspiegelt zich het kantelpunt van de politieke situatie in deze 'veel-volken-stad'. Deze stempels, hoe klein ze voor niet-filatelisten ook schijnen mogen, blijken de politieke ommekeer in Litouwen goed te documenteren.

Vanuit deze optiek vindt ook dit opstel, dat op geen enkele wijze aanspraak maakt op volledigheid, zijn rechtvaardiging. Niet onvermeld mag blijven dat zelfs de schrijfwijze van deze interessante stad tevens een politieke uitspraak is. Om het even of men de stad ВИЛЬНАЗ, ВИЛЬНО, WILNA, WILNO, ВИЛЬНЮС of VILNIUS schrijft.

(De schrijver, ons lid Gerhard Hahne, gebruikt in zijn Duitse tekst steeds Wilna en rechtvaardigt dat vanwege de Duitse schrijfwijze, maar verklaart tevens dat een oplossing voor dit 'probleemgebied' slechts kan worden gevonden door een vreedzame, Europese inspanning.)

*Vrij naar het Duits vertaald door
André de Bruin.*

'TENTOONSTELLING VAN POSTZEGELS VAN ESTLAND, LETLAND EN LITAUEN', 1938

RUUD VAN WIJNEN

Op 12, 13 en 14 februari 1938 vond in 's-Gravenhage een 'Tentoonstelling van Postzegels van Estland, Letland en Litauen' plaats.

Een opmerkelijke gebeurtenis in de historie van de Baltische filatelie, niet in het minst vanwege enkele bekende namen op de deelnemerslijst en het gelegenheidsstempel dat beschikbaar was (afbeelding 1).

♦ Afbeelding 1. Het gelegenheidsstempel van de Baltische tentoonstelling

Vanwege het informatieve karakter ervan, drukken we het voorwoord uit de tentoonstellingscatalogus in zijn oorspronkelijke vorm hieronder af.

VOORWOORD.

De Vereeniging Nederland-Balticum, gevestigd te Rotterdam en goedgekeurd bij K.B. van 15 Augustus 1936, stelt zich ten doel de bevordering van de cultureele en economische betrekkingen tusschen Nederland en de Republieken Estland, Letland en Litauen. Dit doel tracht de vereeniging onder meer te bereiken door het organiseeren van tentoonstellingen.

In de bestuursvergadering van 30 Maart 1937 werd besloten, dat de eerste tentoonstelling, welke door de vereeniging zou worden georganiseerd, een philatelistische tentoonstelling zou zijn, welke in 1938 het twintigjarig bestaan der drie landen in herinnering zou brengen. In ons land zijn eenige zeer groote collecties van postzegels der Baltische Republieken aanwezig; indien de eigenaars van deze collecties bereid zouden worden gevonden in te zenden op de tentoonstelling, zou deze een mooie propaganda kunnen worden voor onze vereeniging. In de bestuursvergadering van 1 Juni 1937 kon worden medegedeeld, dat inderdaad eenige omvangrijke collecties konden worden verwacht op een te 's-Gravenhage te houden tentoonstelling.

Het Bestuur der Vereeniging gaf toen aan drie zijner leden opdracht de voorbereiding van de tentoonstelling ter hand te nemen. Moge hierbij de hoop worden uitgesproken, dat dit Comité is geslaagd en dat de philatelistische tentoonstelling zal medewerken aan de bevordering van de betrekkingen tusschen ons land en de drie Baltische Republieken.

Het Bestuur der Vereeniging Nederland-Balticum.
C. STAHL, Consul-Generaal van Estland, *Voorzitter*.
Mr. J. S. HOEK, Witte de Withstraat 22, Rotterdam,
Secretaris.
H. TH. M. VAN HUUT, Consul van Letland,
Onder-Voorzitter.
F. VAN MONSJOU, Consul van Letland,
Eere-voorzitter.
P. PENN, Consul-Generaal van Litauen.
Mr. J. H. VAN PEURSEM.

Het is natuurlijk opvallend dat de tentoonstelling wordt georganiseerd door een niet-filatelistische vereniging. Het ligt voor de hand te bedenken dat mr. J.H. van Peursem bij de bestuurskeuze voor een postzegeltentoonstelling een belangrijke stem in het kapittel heeft gehad.

We kennen hem van een drietal brochures over de postzegels en de geschiedenis van Litouwen (zie *Het Baltische Gebied* nrs. 17-19).

Met betrekking tot de tentoonstelling ging mr. Van Peursem fungeren als secretaris van het tentoonstellingscomité.

In de inleiding tot de tentoonstellingscatalogus zegt dit comité o.a. het volgende:

Wat de tentoonstelling zelf betreft: in dit geschrift is een beschrijving der inzendingen opgenomen. Het aantal inzendingen is niet groot; des te belangrijker is de aard en de omvang der collecties, welke voor het grootste deel nog nimmer werden geëxposeerd. Van beteekenis achten wij het feit, dat niet alleen de derde klasse, die van de verzamelingen, opgezet volgens de historisch-philatelistische methode, zich in een relatief groote belangstelling mag verheugen, doch dat ook de meeste andere inzenders niet meer volstaan met een zonder meer inzenden van postzegels op albumbladen, doch uitvoerige beschrijvingen van hun collecties geven. Deze tentoonstelling levert een bewijs te meer, dat de philatelie iets anders, iets meer kan zijn dan het volplakken van een album. De philatelie is geworden tot een bestudeeren van velerlei vraagstukken, waarvan de postzegels als het ware de uitbeelding zijn: papiersoorten, watermerken, druktechniek, historie en geographie van vreemde landen.

en even verder:

Onze tentoonstelling zal officieel vereeuwigd worden: het Hoofdbestuur der P.T.T. heeft een bijzonder stempel ter beschikking gesteld; alle stukken, welke op de tentoonstelling worden afgegeven, zullen van een afdruk van dezen stempel worden voorzien. Op Zaterdag 12 Februari van 15 tot 18 uur en op Maandag 14 Februari van 14 tot 19 uur zal bovendien gelegenheid bestaan tot het afgeven van aangeteekende stukken.

Als secretaris van het tentoonstellingscomité krijgt Van Peursem het druk. Zo moet de propaganda worden:

TENTOONSTELLINGEN.

ESTLAND, LETLAND EN LITAUEN.

De Vereeniging Nederland-Balticum deelt ons mede, dat zij in Januari 1938 een tentoonstelling hoopt te houden van postwaarden van Estland, Letland en Litauen, met inbegrip van het Memelgebied.

Op deze tentoonstelling, die te 's-Gravenhage zal plaatsvinden, kan zonder kosten worden ingezonden door alle in Nederland woonachtige verzamelaars. Alleen de kosten van verzekering komen ten laste van den inzender.

Het is een goede gedachte van de vereeniging om deze tentoonstelling nu reeds aan te kondigen, want daardoor hebben verzamelaars meer dan voldoende tijd om hun inzending naar behooren gereed te krijgen.

Nadere inlichtingen omtrent de tentoonstelling zullen gaarne worden verstrekt door Mr. J. H. van Peurseem, Zeestraat 40 te 's-Gravenhage.

(Uit: *De Philatelist*, 12e jaargang, nr. 7, 24-4-1937)

En vlak voor de opening:

TENTOONSTELLING NEDERLAND-BALTICUM. PULCHRI STUDIO, LANGE VOORHOUT 15, DEN HAAG, ZATERDAG 12, ZONDAG 13 EN MAANDAG 14 FEBR. 1938.

Het verheugt mij, dat de hoofdredacteur mij toestaat eenige woorden te wijden aan de tentoonstelling, welke door de Vereeniging Nederland-Balticum binnenkort zal worden gehouden.

De belangstelling voor deze tentoonstelling is ons zeer meevallen: de groote zaal van Pulchri Studio kan de collecties juist bevatten. Wij hopen van harte, dat het aantal bezoekers daarmee in overeenstemming zal zijn.

De tentoonstelling wordt geopend op Zaterdag 12 Februari 1938, om drie uur precies, door den heer wethouder van onderwijs te 's-Gravenhage, prof. ir. C. L. van der Bilt. Onmiddellijk daarna zullen onder leiding van den heer J. D. van Ramshorst door het H.E.M.O.-orkest en het koor „Con Amore” de volksliederen van de drie Baltische republieken en het Wilhelmus ten gehoor worden gebracht. Omstreeks vier uur is de tentoonstelling voor het publiek toegankelijk; de entree bedraagt 25 cent, catalogus daarbij inbegrepen. In den catalogus worden, behalve de omschrijving der verschillende inzendingen, ook opgevoerd een kort historisch overzicht der Baltische staten, een aantal statistische gegevens en mededeelingen omtrent de diplomatieke en consulaire vertegenwoordigingen van en in de drie landen.

Door het hoofdbestuur der P.T.T. wordt een stempel ter beschikking gesteld, waarmee alle stukken, welke op de tentoonstelling worden afgegeven, zullen worden afgestempeld. Verzamelaars, niet woonachtig in 's-Gravenhage of omgeving, kunnen mij daartoe stukken, voldoende gefrankeerd met geldige Nederlandsche postzegels, doen toekomen. Deze stukken worden afgezonden op Zaterdag 12 Februari. Op dien dag bestaat van 15 tot 18 uur gelegenheid tot het verzenden van aangeteekende stukken; dit kan ook geschieden op Maandag 14 Februari van 14 tot 19 uur, d. w. z. tot aan het oogenblik van sluiting der tentoonstelling.

Wij hebben drie vooraanstaande philatelisten bereid gevonden, als leden der jury op te treden, n.l. de heeren J. D. van Brink, voorzitter, dr. L. Frenkel, secretaris, en S. Keiser. Indien eenigszins mogelijk zal bij de opening der tentoonstelling mededeeling worden gedaan van de bekroningen.

Vele inzendingen zullen voor de eerste maal worden tentoongesteld; het zal de bezoekers verbazen, zooveel gelegenheid tot verzamelen de drie Baltische staten geven. En dan valt bovendien op, dat bijna alle collecties opgezet zijn volgens moderne inzichten: met uitvoerige beschrijvingen, gegevens omtrent oplagen, papier-soorten en voorstellingen. Wat de laatste kwestie betreft: opvallend groot is het aantal inzendingen in de klasse der collecties, opgezet volgens de historisch-philatelistische methode. Nu leent zich daartoe in het bijzonder Litauen buitengewoon goed.

Wij hopen zeer vele verzamelaars uit alle oorden des lands op de tentoonstelling te zien. Indien nog inlichtingen over de tentoonstelling verlangd worden, ben ik gaarne bereid, deze, zoo mogelijk, te verschaffen.

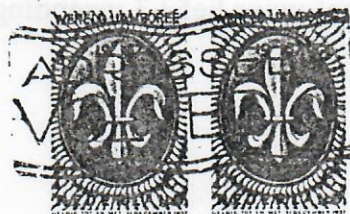
De tentoonstelling is geopend: Zaterdag 12 Februari van 16 tot 22 uur; Zondag 13 Februari van 10 tot 22 uur; Maandag 14 Februari van 10 tot 19 uur.

De secretaris van het comité,
mr. J. H. VAN PEURSEM,
Zeestraat 40, 's-Gravenhage.

(Uit: *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie*, januari 1938, blz. 17)

Er volgt correspondentie met inzenders:

VEREENIGING NEDERLAND-BALTIC
(ESTLAND - LETLAND - LITAUEN)

POSTZEGELTENTOONSTELLING
FEBRUARI 1938

Mevrouw M. J. Matzen - Fledderus.

Frederik Hendriklaan 31.

's-Gravenhage.

SECRETARIS VAN HET
TENTOONSTELLINGSCOMITÉ

MR. J. H. VAN PEURSEM
ZEESTRAAT 40
's-GRAVENHAGE
POSTREKENING 37939

De geadresseerde neemt ook daadwerkelijk deel aan de tentoonstelling:

Inzending No. 12.

Mevr. M. J. MATZEN-FLEDDÉRUS. 's-Gravenhage.
Estland, Letland, Litauen, Klaipéda (Memel).

Estland, met getande en ongetande uitgften.

Letland, ongebruikt, met getande en ongetande uitgften;
de eerste uitgften in de verschillende papierssoorten, met
en zonder watermerk.

Litauen, met getande en ongetande uitgften.

Klaipéda (Memel), compleet; met een bijzondere fout-
druk.

De 31 inzendingen van de 21 inzenders worden in zes klassen ondergebracht.

Beschrijving der inzendingen

(Volgens opgave van de inzenders).

Klasse I.

*Gespecialiseerde verzamelingen van postzegels van één of
meer van de Republieken Estland, Letland en Litauen (Klai-
péda hieronder begrepen).*

Jan Poulie neemt in deze klasse deel
met maar liefst 3 inzendingen.

Inzending No. 4.

J. POULIE. Amsterdam.
Letland.

Complete gespecialiseerde, wetenschappelijk opgezette
verzameling.

Deze verzameling bevat alle zegels, welke tot heden
zijn uitgegeven. Behalve de normale uitgften bevat ze
alle bekende tandingen, watermerken, papierssoorten,
typen, platen, foutdrukken en alle in privaat bezit be-
kend zijnde proeven.

Voorts zijn in de verzameling opgenomen tanding-
afwijkingen, toevalstandingen, watermerkafwijkingen,
drukfouten en vervalschingen.

Bovendien zijn opgenomen de „doorstoken” zegels,
welke in de jaren 1919—1920 tijdelijk zijn gebruikt in:
Bauska, Jelgava, Ope, Palanga, Renceni, Skrunda,
Staicele en Strenci.

De verzameling is opgezet in volgorde der data van
uitgifte op ca. 800 bladen. Van elke uitgifte indien
voorhanden eerst de proefdrukken, daarna de normale
zegels en vervolgens, mits bestaand, de verschillende
tandingen, watermerken, papierssoorten, afwijkingen en
vervalschingen. Nauwkeurige beschrijving op elk album-
blad in vier talen.

Klasse II.

*Niet-gespecialiseerde verzamelingen van postzegels van één
of meer van de Republieken Estland, Letland en Litauen
(Klaipéda hieronder begrepen).*

Inzending No. 11.

A. HOFMAN. Zwolle.
Estland.

Bij den opzet is afgeweken van het gangbare systeem,
door de zegels in figuurvorm naast en onder elkaar te
zetten. Komt men dan later in het bezit van een of
andere type of kleurverschil of wat ook, en men plakt
het zegel er naast, dan werkt het geheel storend. Bij
de hier gevolgde methode teekent men eenvoudig een
vakje aan de bestaande en het geheel blijft aardig. De
collectie is opgezet volgens Yvert en Tellier.

Klasse III.

Verzamelingen, opgezet volgens de historisch-philatelistische methode.

Inzending No. 22.

J. WEMMERS, Delft.

Estland, Letland en Litauen.

Portret-galerij van personen, wier beeltenis voorkomt op de zegels van Estland, Letland en Litauen.

Elk zegel is opgezet in de vlag van het betreffende land; korte levensbeschrijvingen verduidelijken het geheel.

De kartons zijn alle door den inzender zelf vervaardigd.

Klasse IV.

Verzamelingen van luchtpoststukken van één of meer van de Baltische Staten.

Inzending No. 25.

J. BOESMAN, 's-Gravenhage.

Vliegbrieven.

Een aantal brieven, gevlogen met den Graf Zeppelin en den Hindenburg. Aan de verzending met de verschillende vaarten door deze luchtschepen gemaakt, namen Estland, Letland en Litauen als verdrag-staten deel. Deze Baltische verdrag-staten-post behoort tot de zeldzaamste van alle Europeesche staten. Gemiddeld bestaan van elk geëxposeerd stuk slechts 30 exemplaren, dus zijn deze uiterst moeilijk te verkrijgen. In September 1930 bracht de L.Z. 127 een bezoek aan Riga en Tallinn, waarbij in het geheel 2396 brieven naar de Baltische Staten werden vervoerd.

Klasse V.

Verzamelingen van poststukken van één of meer van de Baltische Staten.

Inzending No. 26.

W. P. COSTERUS Pz. Edam.

Estland, Letland en Litauen.

Bij de poststukken dezer landen komen geen zeldzaamheden voor: zij zijn, zooals tal van andere echter zeer moeilijk te verkrijgen. Zooveel mogelijk is getracht de stukken gebruikt en ongebruikt naast elkaar te exposeren. Korte aantekeningen geven het jaar van uitgifte en de verschillen aan.

Toegevoegd zijn tevens de poststukken van het „Postgebiet Ob. Ost“, hetgeen deze landen omvatte gedurende de Deutsche bezetting tijdens den wereldoorlog.

Klasse VI.

Inzendingen van philatelistische literatuur, betrekking hebbende op de Baltische Staten.

Inzending No. 29.

Mr. J. H. VAN PEURSEM, 's-Gravenhage.

De Geschiedenis van Litauen op de postzegels.

Een korte historische schets, in November 1929 verschenen, waarin aan de hand van de postzegels een overzicht wordt gegeven van de geschiedenis van Litauen.

Inzending No. 30.

Mr. J. H. VAN PEURSEM, 's-Gravenhage.

Tien Jaar Vilnius-kwestie (Poolsch-Litausch conflict).

In dit boekje, waarvan de derde druk verscheen in October 1930, wordt een kort overzicht gegeven van het ontstaan van het conflict tusschen Litauen en Polen. De conclusies, waartoe schrijver destijds kwam, worden nog steeds door hem verdedigd: Polen heeft noch moreel, noch juridisch, noch historisch eenig recht op het Vilnius-gebied. Dit land behoort aan Litauen te worden teruggegeven.

Inzending No. 31.

Mr. J. H. VAN PEURSEM. 's-Gravenhage.
President Smetona.

In dit geschrift wordt een levensbeschrijving gegeven van den President van Litauen, Dr. Antanas Smetona. In het werkje bevindt zich een tweetal foto's nl. van een portret van President Smetona, met zijn handteekening, waarvan het origineel zich bevindt in het bezit van den schrijver, en van de onafhankelijkheidsacte van Litauen, welke nu juist 20 jaar geleden, op 16 Februari 1918, te Vilnius werd uitgevaardigd.

Zoals het betaamt, volgt in het *Nederlandsch Maandblad voor Philatelie* een te-
rugblik:

VEREENIGING NEDERLAND — BALTICUM.
TENTOONSTELLING VAN POSTZEGELS VAN ESTLAND,
LETLAND EN LITAUEN.

Deze tentoonstelling werd van 12-14 Februari j.l. in de groote zaal van Pulchri Studio te 's-Gravenhage gehouden.

De vereeniging Nederland-Balticum stelt zich ten doel de cultu-
rele en economische betrekkingen
tusschen ons land en de hierboven
genoemde republieken te bevorde-
ren; dit doel tracht zij o. m. te
bereiken door het houden van
tentoonstellingen.

Besloten werd, dat de eerste
tentoonstelling, welke door de
vereeniging zou worden georgani-
seerd, een philatelistische zou zijn,

te houden in 1938 en derhalve samenvallende met het 20-jarig
bestaan der republieken.

Niet minder dan 31 inzendingen waren op deze tentoonstelling
ter bezichtiging gesteld, een aantal, dat er zijn mocht, in aanmer-
king nemende het feit, dat het slechts om drie landen ging.

Doch al was het aantal landen dan zeer beperkt, het aantal zegels
dat zij in de twintig jaren van hun bestaan hebben opgeleverd,
wijst op een productiviteit, die bewondering afdwingt! Met niet
minder toch dan rond 1000 verschillende zegels hebben deze
Baltische republieken in den korten duur van haar bestaan de
wereld verrijkt.

De tentoonstelling was, wat men noemt, „af”; de wijze waar-
op alles was opgesteld, verdiende allen lof en toen de jury, be-
staande uit de heeren J. D. van Brink, L. Frenkel en S. Keiser,
met haar werkzaamheden begon, waren alle inzendingen keurig
opgesteld.

Bekroond werden:

Klasse I (gespecialiseerde verzamelingen).

De heer J. Poulie te Amsterdam, gouden medaille met geluk-
wensen der jury, voor de gecombineerde inzendingen 5, 6, 15
en 28. De zilveren beker, aangeboden door den president van Let-
land voor de mooiste verzameling van dit land, werd aan den
heer Poulie toegekend voor diens inzending nr. 4.

Verguld zilveren plaquette aan den heer J. J. Deggeler (in-
zending nr. 2).

Zilveren plaquette aan de heeren D. van Rijswijk (nr. 7) en

W. Amons (nr. 9). Eerstgenoemde verwierf bovendien de Bonds-medaille.

Klasse II (niet gespecialiseerde verzamelingen).

Verguld zilveren plaquette aan mevrouw M. J. Matzen-Fledderus (nr. 12); zilveren plaquette aan de heeren J. P. C. van Hest (nr. 10) en W. G. Zwolle (nr. 17).

Klasse III (verzamelingen opgezet volgens de historisch-philatelistische methode).

Gouden medaille aan den heer J. H. van Peursem (nr. 20); verguld zilveren plaquette aan den heer N. A. Zilver (nr. 23) en zilveren plaquette aan den heer J. Wemmers (nr. 22).

Klasse IV (verzameling luchtpoststukken).

Zilveren plaquette aan den heer J. Boesman (nr. 25); bronzen plaquette aan den heer H. L. S. Adama (nr. 24).

Klasse V (poststukken).

Zilveren plaquette aan den heer W. P. Costerus (nr. 26).

Klasse VI (literatuur).

Zilveren plaquette aan den heer J. H. van Peursem (nrs. 29-31).

De overige, niet-bekroonde inzenders ontvingen allen een bronzen herinneringsmedaille.

De clou der tentoonstelling, van zuiver philatelistisch standpunt bezien, vormden de inzendingen van den heer J. Poulie te Amsterdam. Van groote historische waarde is ongetwijfeld diens stempelverzameling van Letland.

Uit propagandistisch oogpunt is deze tentoonstelling ongetwijfeld een succes geweest; het aantal bezoekers overschreed de 500. Van het bijzondere stempel werd een druk gebruik gemaakt; alleen uit Litauen bereikten den heer Van Peursem rond 800 aanvragen om een afdruk!

De tentoonstelling werd, in tegenwoordigheid van talrijke genoodigden en autoriteiten, geopend door professor Van der Bilt te 's-Gravenhage. Onmiddellijk daarna werden door een orkest en een koor de volksliederen van Estland, Letland, Litauen en Nederland ten gehoor gebracht, een nieuw geluid, dat ongetwijfeld bij volgende tentoonstellingen navolging verdient.

Het ligt niet op den weg van schrijver dezes op de verdiensten van de organisators e. a. de aandacht te vestigen, doch hij meent een uitzondering te moeten maken voor den secretaris van de vereniging Nederland-Balticum, mr. J. H. van Peursem. Deze heeft, bezielt door groote werkkraft en ambitie, zeer veel bijgedragen tot het welslagen der tentoonstelling. De uitvoerige wijze waarop hij den tentoonstellingscatalogus samenstelde, voorzien van uitvoerige gegevens over de drie republieken, verdient een bijzonder woord van lof.

Tot slot

Voor dit artikel heb ik zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de oorspronkelijke teksten. Al was het alleen al om de sfeer die ze weergeven.

Het tekstmateriaal bracht ik bij elkaar door bladeren en snuffelen in stoffige bladen. Sijtze Reurich bezorgde me een kopie van de tentoonstellingscatalogus en de afgebeelde brief vond ik op een speurtocht door vele bakken.

Enige verzoeken (het bloed kruipt nu eenmaal...).

Wie kan me helpen aan:

- een origineel exemplaar van de tentoonstellingscatalogus;
- een gewone of een aangetekende brief met het tentoonstellingsstempel?

En wat zou ik graag één of meer bekroningen boven tafel krijgen. Wie weet?

DEENSE VRIJWILLIGERS IN ESTLAND EN LETLAND, 1918 - 1920

PER RØNBERG/RUUD VAN WIJNEN

In hun vrijheidsoorlog tegen de bolsjewisten kregen de Esten militaire steun van Finse, Zweedse en Deense vrijwilligerseenheden.

Hurt en Ojaste schrijven daarover in het *Eesti-handboek* op pagina 321.

De militaire situatie in Letland was veel gecompliceerder. Hier trachtten niet alleen de bolsjewisten het gebied in handen te krijgen, maar kwamen ook Duitsers, Duitsbalten en Russische monarchisten met de wapens op voor hun belangen. Nadat de Duitsbaltische Landeswehr de bolsjewisten uit Koerland en Riga had verdreven, ging ze een ernstige bedreiging vormen voor zowel de Estische als de Letse onafhankelijkheid.

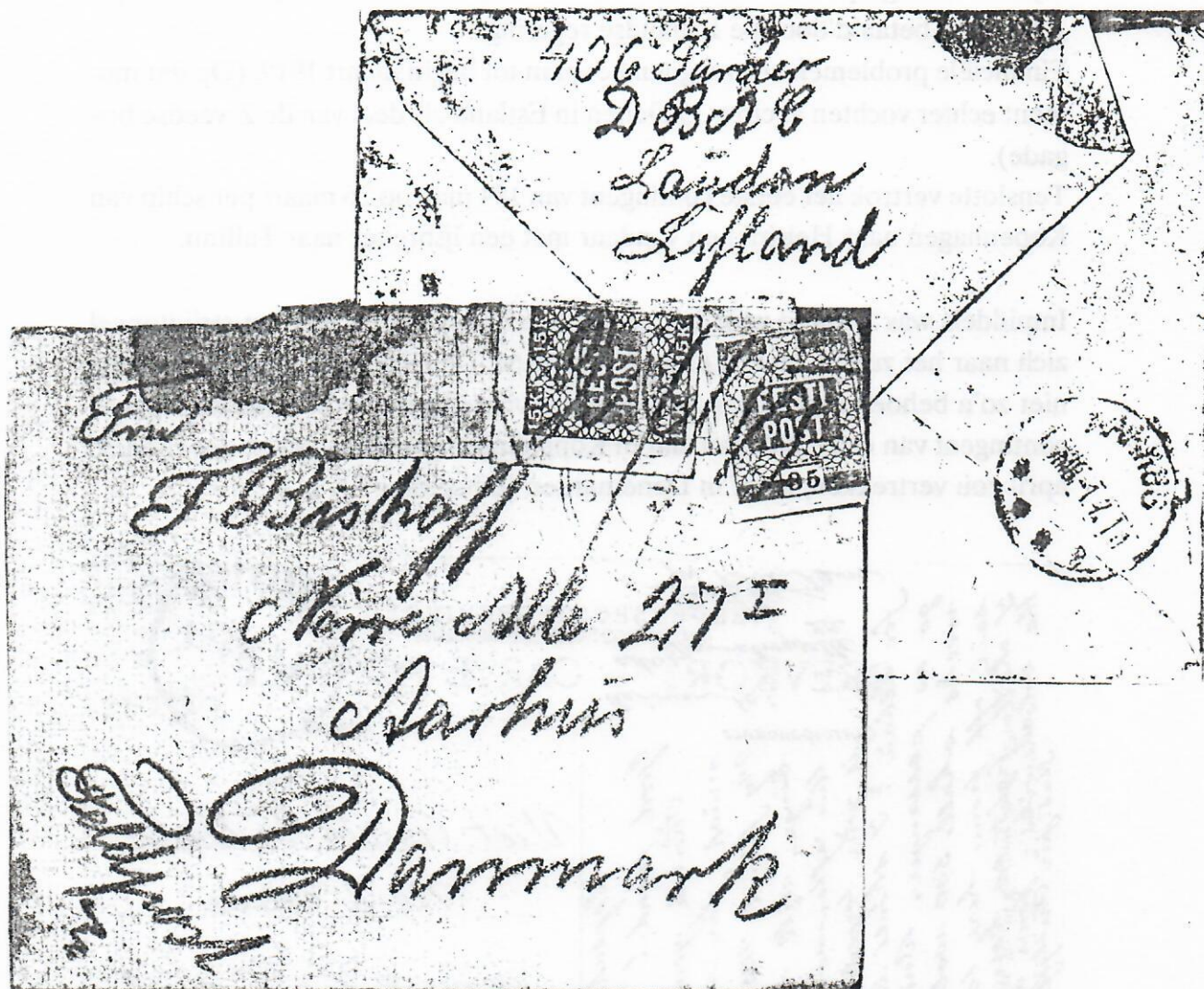

De aanleiding tot dit artikel vormt de op blz. 51 afgebeelde brief. Die toont namelijk aan dat Deense vrijwilligers ook in actie zijn geweest op Lets grondgebied.

Omdat over de betrokkenheid van Deense vrijwilligers bij de vrijheidsoorlogen in Estland en Letland weinig bekend is, gaan we dieper in op het tot stand komen ervan en hun rol in de gevechtshandelingen.

Het verhaal van het Deense Korps begint al in de Finse vrijheidsoorlog. Een klein groepje vrijwilligers, niet meer dan 7 of 8 man, nam daaraan deel van midden maart tot mei 1918. Vijf van hen waren afkomstig van een paramilitair korps, de Akademisk Skyttekorps. Ze stonden onder direct bevel van generaal Mannerheim, die hen om propagandistische redenen betitelde als een Deense eenheid (en niet als onderdeel van een grotere, Zweedse brigade).

In Finland dienden deze vrijwilligers als instructeur of officier.

♦ Afb. 1: Veldpostbrief van een Deense vrijwilliger, vanuit Laudona in Letland verzonden naar AARHUS (24 juni-1 juli 1919).

Voor de Denen gold geen portvrijdom binnen de geldende veldpostvoorschriften. De zegels werden echter wel door het Estlandse leger ter beschikking gesteld.

Onder de zegels bevindt zich het legerstempel (Hurt/Ojaste 1902).

In de winter van 1918 stuurde Finland een groot contingent vrijwilligers naar Estland ter ondersteuning van de strijd tegen de bolsjewisten.

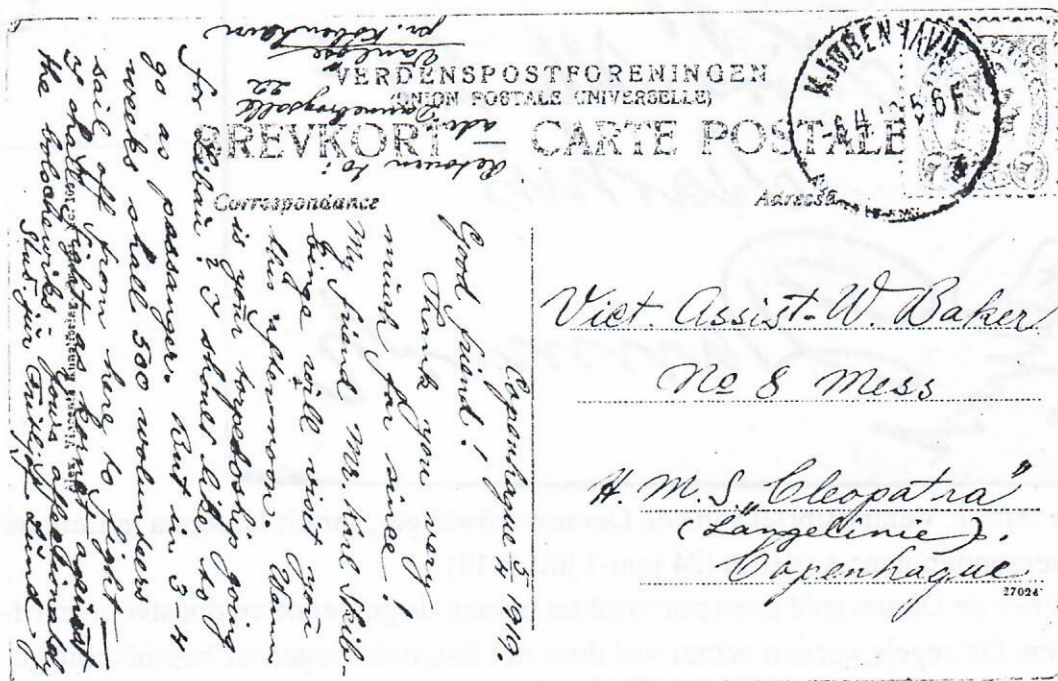
Ongeveer gelijktijdig vond een bezoek plaats van generaal Mannerheim aan Denemarken, waarbij met de Akademisk Skyttekorps werd onderhandeld over het zenden van circa 25 schietinstructeurs naar Estland.

Tijdens deze gesprekken ontstond het idee van een Deens vrijwilligerskorps: 1000 man, betaald door de Estlandse regering.

Financiële problemen vertraagden het plan tot begin maart 1919. (Op dat moment echter vochten al circa 15 Denen in Estland als deel van de Zweedse brigade).

Tenslotte vertrok het eerste contingent van 184 man op 26 maart per schip van Kopenhagen naar Helsinki en vandaar met een ijsbreker naar Tallinn.

Inmiddels was Estland voor het grootste deel bevrijd en had het strijdtoneel zich naar het zuiden, naar Letland, verplaatst. De Estlandse regering had dus niet zo'n behoefte meer aan buitenlandse vrijwilligers en het tweede Deense contingent van circa 500 man, dat in Kopenhagen gereed stond en dat rond 20 april zou vertrekken, bleef in Denemarken (afbeelding 2).

♦ Afb. 2: Briefkaart, op 5 april 1919 geschreven door een vrijwilliger van het tweede contingent. De kaart is geadresseerd aan een Engels oorlogsschip in de haven van Kopenhagen.

Uit de tekst: 'Wenn is your torpedoship going for Libau? I should like to go as passanger. But in 3-4 weeks shall 500 volunteers sail off from here to fight. I shall fight as kornet against the bolscheviks.'

Hij zou de oversteek echter niet maken.

Nog slechts enkele Deense vrijwilligers zouden zich daarna in Estland/Letland aansluiten bij het Deense Korps.

De 184 vrijwilligers van het eerste contingent arriveerden op 4 april 1919 in Tallinn. Ze werden even buiten de stad ingekwartierd; pas op 28 april werden ze overgebracht naar een militair oefenterrein nabij Nõmme.

Het lange, inactieve verblijf in Tallinn is wellicht te wijten aan de instabiele situatie in de hoofdstad. Op 17 mei werden de Denen naar het zuidelijke front bij Võru gezonden; in de omgeving van Haanja voerden ze bewakingsdiensten uit.

Eind mei ging het Deense Korps deel uitmaken van het Ests-Letse leger dat naar het zuiden oprukte in de richting van de Daugava en dat op 6 juni Krustpils innam.

Deze opmars stond in verband met de aanval op de bolsjewisten die in Koerland werd uitgevoerd door de Duitsbaltische Landeswehr en tot doel had de bolsjewisten in te sluiten.

Nadat de Landeswehr op 22 mei de bolsjewisten ook uit Riga had verdreven en daarna verder oprukte in Lijfland, ging dit Duitsbaltische leger zelf de zelfstandigheid van zowel Estland als Letland bedreigen.

Spoedig zouden de twee legers met elkaar in gevecht raken.

Deze ontwikkeling, die met zich mee zou brengen dat Deense soldaten tegen Duitse vuchten, kwam de regering in Kopenhagen nogal ongelegen in verband met het voor de deur staan van een plebisciet in Sleeswijk (waar de bevolking kon kiezen tussen aansluiting bij Duitsland of Denemarken).

Na een verzoek daartoe van de Deense zaakgelastigde Johansen in Tallinn aan generaal Laidoner, werd het Deense korps als reserve achter het front bij Laudone gebracht (rond 8 juni).

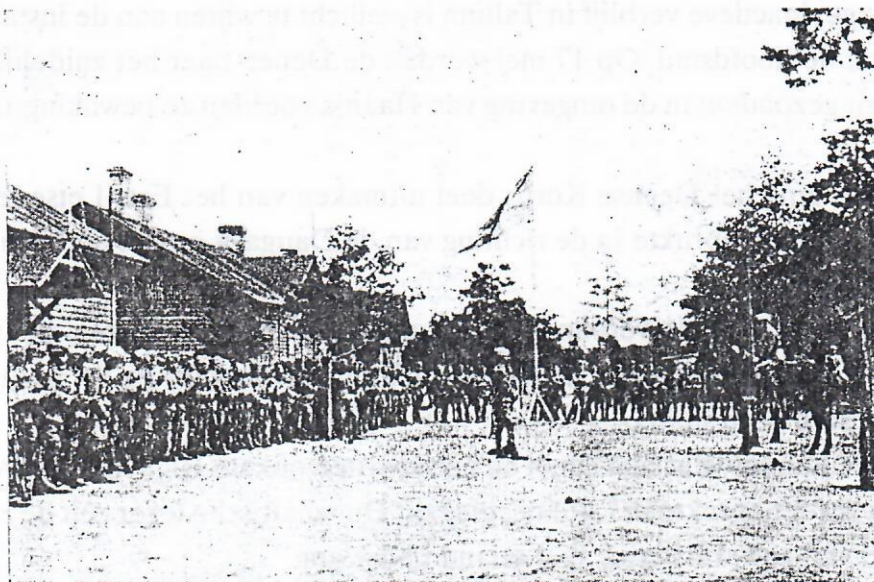
Op 19 juni vond verdere terugtrekking plaats, rond 1 juli arriveerde het korps in een kamp bij Tartu.

De Slag bij Cēsis tussen de Landeswehr en de gezamenlijke Ests-Letse troepen vond plaats op 23/23 juni.

Vanuit Tartu werd het Deense Korps eind juli-begin augustus ingezet bij hevige gevechten in het gebied rond Ostrov. Midden augustus keerde het terug in Tartu, waar het werd ontbonden. (Het contract met de Estlandse regering liep per 1 september 1919 af).

Slechts enkele vrijwilligers bleven in Estland; ze sloten zich aan bij het Noordwestelijk leger of het Zweedse 'Vita Legionen' (Witte Legioen). Het overgrote deel van het korps keerde terug naar Denemarken.

De verliezen van het korps: 7 doden, 20 gewonden en 4 gevangenen (die eind 1920 vrijkwamen).

♦ Afb. 3. Appèl van het Deense vrijwilligerskorps ergens in Estland of Letland

Tot slot

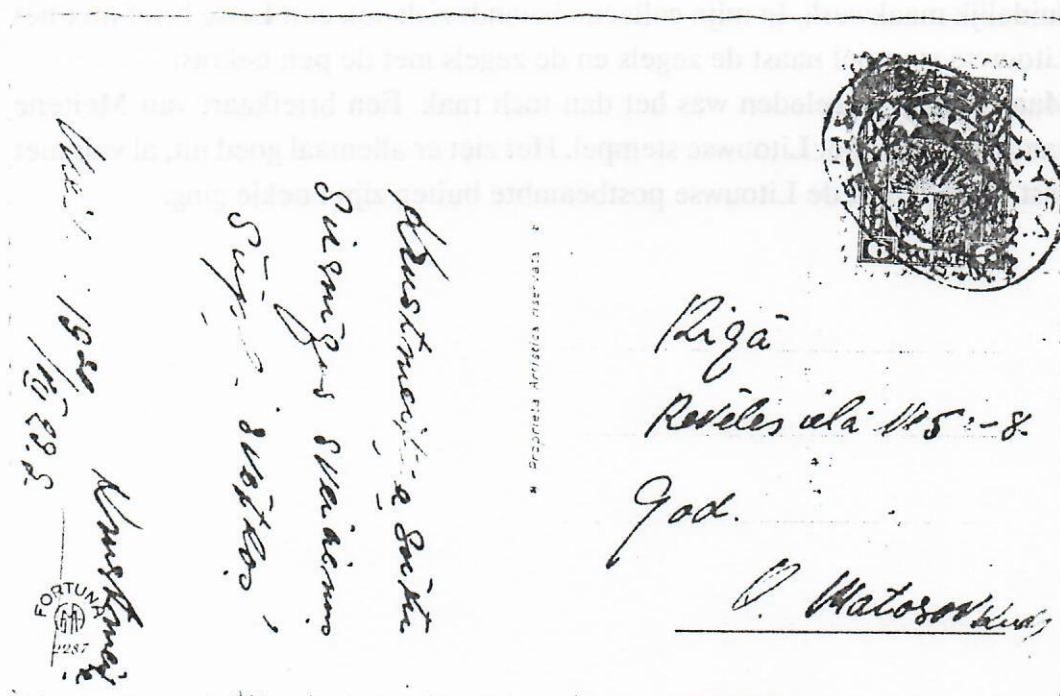
De informatie en illustraties voor dit artikel werden geleverd door de heer Per Rønberg. Ruud van Wijnen verzorgde de tekst.

Het stempel in de kop van het artikel werd overgenomen uit het *Eesti-handboek* van Hurt en Ojaste.

Lezers die aanvullende informatie kunnen verschaffen over Denen in Estland (ook met betrekking tot die in het Noordwestelijke leger en in generaal Millers Noordelijke leger) worden verzocht contact op te nemen met Per Rønberg, Monbergsvej 53-2-th, DK-5000 Odense C., DENEMARKEN.

EEN MOOIE UIT DE TREIN, 1929

RUUD VAN WIJNEN

Er zijn van die poststempels die nog niemand gezien heeft, maar die er toch moeten zijn. Of stempels die wel bekend zijn, maar waarvan een afwijkend gebruik wordt verondersteld.

Twee vondsten uit de afgelopen tijd deden me dat weer realiseren. Met de opening van de binnenlandse luchtlijn Liepāja-Rīga in 1937 kwamen in de eerste stad twee luchtpoststempels in gebruik. Dus? Zou ook in Rīga het luchtpoststempel op binnenlandse post naar Liepāja gebruikt zijn?

Nog nooit vertoond echter.

Een ander voorbeeld ziet u hierboven.

De Litouwse spoorwegen lieten een trein met postwagon rijden van Kybartai aan de Duitse grens naar Rīga.

Beide plaatsnamen staan dan ook in het stempel: KYBARTAI-RYGA.

De grens werd gepasseerd tussen Janiškis en Meitene, waarna via Jelgava de Letse hoofdstad werd bereikt.

Het is me niet bekend of de Litouwse postwagon ook in Letland post mocht aannemen, laat staan afstempelen (in ieder geval reed er geen Letse postwagon MEITENE-RĪGA). Wel bleef ik altijd attent op de mogelijkheid, temeer daar ik wel eens losse Letse zegels met het Litouwse stempel had gezien. Maar dat was duidelijk maakwerk. In mijn collectie bevindt zich ook een Letse brief met het Litouwse stempel naast de zegels en de zegels met de pen bekrast. Maar enige tijd geleden was het dan toch raak. Een briefkaart van Meitene naar Rīga, met het Litouwse stempel. Het ziet er allemaal goed uit, al valt niet vast te stellen of de Litouwse postbeambte buiten zijn boekje ging.

Ontvangen, gelezen en te lezen!

The Post-Rider, nr. 29, dec. 1991

(Canadian Society of Russian Philately)

Op de een of andere manier zie je aan dit blad af dat het met veel liefde voor de filatelie is gemaakt.

Het aardige van de veelomvattende inhoud is, dat nogal eens aandacht wordt besteed aan onbekende gebieden. Hoorde u wel eens van Transnistria? Een vervolgartikel over de ovale treinstempels toont ook Baltische voorbeelden. Verder niets uit ons gebied, maar wel o.a. luchtpoststrookjes, veldpostbriefkaarten WO I, zegels van Zuid-Rusland en Ivo' s zoon van oom Arthur (!?).

ПОЧТА, nr. 53/54, dec. 1991

(Philatelistische Arbeitsgemeinschaft Russland/UdSSR)

Ook hier een 'afgelegen' gebied aan de orde: Azerbaidjan.

Meldingen van vervalsingen zijn altijd interessant, zeker als ze ook in relatie kunnen staan tot ons eigen verzamelgebied, zoals het 'Mit Luftpost befördert'-stempel van Königsberg (Pr.).

In dit blad veel kleinere bijdragen, een beetje zoiets als lekkerbekjes. De rubriek 'Censuur' besteedt aandacht aan de krijgsgevangenen (WO I) en op brieven uit de inflatietijd (1921-1922) moest heel wat geplakt worden (met mooie resultaten overigens).

Rossica, nr. 117, okt. 1991

(Rossica Society of Russian Philately, USA)

Dit blad ontvingen we voor de eerste maal en ook hier zijn ware filatelisten aan het werk.

Wie terug wil naar de bronnen, kan plezier beleven aan het postverdrag tussen Rusland en Oostenrijk van 1843 en het Russisch-Italiaanse verdrag van 1872. Dichterbij in tijd: post van dwangarbeiders uit het oosten tijdens de Tweede Wereldoorlog en Rode Kruis liefdadigheidsbriefkaarten uit een eerdere oorlog.

Ook in dit blad een aantal één-pagina bijdragen, o.a. over een verliefde dame die dat graag verborgen houdt ...

ПОЧТА: The journal of the Australian + New Zealand Society of Russian Philately

In dit nummer een groot aantal artikeltjes, meer vermeldingen, van 1 of 2 pagina's.

Echter niets over het Baltische gebied ...

Ruud van Wijnen

Die verenigingen aangesloten bij de Nederlandsche Bond van Philatelistenverenigingen die opereren in de Regio Noord, hebben besloten op 13 november 1993 een grote filatelistische manifestatie te organiseren. De manifestatie draagt de naam 'Noordphila '93' en wordt gehouden in het Nienoord-college te Leek (Groningen).

Getracht wordt alle geledingen binnen de filatelistische wereld: de NBFV, de NVPH, de gespecialiseerde verenigingen, en natuurlijk de verenigingen binnen de Regio Noord, erbij te betrekken.

Tot de geplande activiteiten behoren onder andere een propagandatentoonstelling (met kaders te vullen door de gespecialiseerde verenigingen), een openbare veiling, stands van handelaren en verenigingen, lezingen en een ruilbeurs.

Wie belangstelling heeft, is nu in elk geval ruim vantevoren op de hoogte gesteld!